

TARTU ÜLIKOOLI NARVA KOLLEDŽ
ÜHISKONNATEADUSTE LEKTORAAT

Julia Šeremetova
LIIKUMISHARRASTUSE ARENGUKAVA 2011-2014
ELLUVIIMISE ANALÜÜS NARVA LINNAS

Lõputöö

Juhendaja lektor Aet Kiisla

NARVA 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. LIIKUMISHARRASTUSE SÜSTEEMI KORRALDUS	5
1.1. Liikumisharrastuse mõiste ja olemus.....	5
1.2. Spordi- ja liikumisharrastuse süsteemi korraldus ja toimimine Eestis	7
2. KOHALIKU OMAVALITSUSE VÕIMALUSED LIIKUMISHARRASTUSE EDENDAMISEL	14
2.1. Strateegilise planeerimise põhimõtted	14
2.2. Liikumisharrastuse edendamise protsess	16
2.3. Kohaliku omavalitsuse kohustused liikumisharrastuse edendamisel	18
2.4. Avalike teenuste delegeerimine kohaliku omavalitsuse poolt	22
2.5. Liikumisharrastuse edendamine Narva linnas.....	25
3. LIIKUMISHARRASTUSE ARENGUKAVA 2011-2014 ELLUVIIMISE ANALÜÜS NARVA LINNA NÄITEL	29
3.1. Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 täitmise analüüs Narva linna näitel	29
3.2. Liikumispaigad	32
3.3. Liikumisharrastusüritused	43
3.4. Dokumendianalüüsi tulemused ja kokkuvõtted	50
KOKKUVÕTE	56
SUMMARY	57
KIRJANDUS	59
LISAD	62
Lisa 1. Liikumisharrastuse korraldus Eestis	62
Lisa 2. „Eesti sport – arengustrateegia 2030“ seosed teiste valdkondade ja nende valdkondade arengukavadega	63
Lisa 3. Ankeetküsitluse tulemuste analüüs	65

SISSEJUHATUS

Liikumine ja kehaline töö on inimesele alati olnud loomulik ja vajalik. Liikumisharrastus kujutab endast nii ühiskonna kui ka terve riigi jätkusuutlikkuse ja heaolu lahutamatu komponenti ning mõjutab oluliselt selliseid valdkondi nagu tervishoid, sotsiaalne valdkond, haridus, turism, integratsioon, rekreatsioon jmt.

Peale eelpoolöeldu on sport ja liikumisharrastus põhiliste Narva linna strateegiliste arengudokumentide ehk Narva linna arengukava ja Narva linna kultuuri ja spordi arengukava tähtsaks valdkonnaks, mis eeldab spordi pidevat toetamist ja edasiarendamist. Vaatamata liikumise ja kehalise aktiivsuse aktuaalsusele ja tähtsusele nii linna kui ka inimkonna jaoks, ei ole liikumisharrastuse teemat Narva linnas siiani veel sügavalt ja piisavalt uuritud, mida kinnitab Narva kohta tehtud vastavate ametlike uuringute puudumine. Samuti puudus 2014. aastani Narvas ühtne toimiv ja väljakujunenud liikumisharrastuse kultuur.

Võttes arvesse eeltoodud asjaolud, pidas autor väljakutseks uurida, kuidas toimus liikumisharrastuse valdkond Narvas aastatel 2011-2014. Autorile pakkus huvi nimelt antud periood, kuna nendel aastatel rakendus üleriigiline liikumisharrastuse valdkonda reguleeriv raamdokument Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 (edaspidi tekstis arengukava), mis eeldas konkreetsete tegevuste täitmist ja eesmärkide saavutamist viies kindlaksmääratud tegevusvaldkonnas.

Käesolevas lõputöös, mille teemaks on „Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 elluviimise analüüs Narva linnas“ pööratakse tähelepanu Narva linna kohalikule omavalitsusele ja sel põhjusel käsitletakse ainult kahte arengukava tegevusvaldkonda, milles püstitatud eesmärkide täitmise eest vastutab kohalik omavalitsus (edaspidi tekstis KOV). Need on liikumisharrastuse paigad ja liikumisharrastuse üritused.

Lõputöö eesmärgiks on selgitada välja, mil määral Narva linna arengudokumentide strateegilised eesmärgid toetavad Liikumisharrastuse arengukavas 2011-2014 püstitatud eesmärgi liikumispaikade ja liikumisharrastusürituste tegevusvaldkondade lõikes planeerimise ja elluviimise etapil, ning välja tuua Narva linna kitsaskohad liikumisharrastuse edendamisel.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmised ülesanded: 1) esitada liikumisharrastuse teoreetilised alused, 2) anda ülevaade spordi- ja liikumisharrastuse edendamise protsessi etappidest ning kohaliku omavalitsuse kohustustest ja võimalustest liikumisharrastuse edendamisel, 3) analüüsida arengukavas kohalikele omavalitsustele püstitatud eesmärkide täitmist Narva linna poolt ehk millises osas täitis Narva linn arengukava ja milline osa jäi täitmata, 4) tuvastada põhjused, miks osa eesmärkidest on jäänud täitmata, 5) teha ettepanekuid Narva linna spordi- ja liikumisharrastuse valdkonna töö täiustamiseks.

Teoreetilises osas teeb autor ülevaate liikumisharrastuse lähtekohtadest ja selle liigitamisest korraldusliku laadi alusel. Ühtlasi tutvustab autor liikumisharrastuse süsteemi ajaloolist kujunemist ning tänapäeval Eestis kehtivat korraldust.

Töö teist, rakenduslikku osa jätkab autor strateegilise planeerimise ja strateegiliste eesmärkide püstitamise protsesside ülevaatega. Samuti tutvustab autor spordi- ja liikumisharrastuse edendamise protsessi etappe ja ühtlasi määrab konkreetsed KOV kohustused, mida see on kohustatud täitma vastavalt seadustele, ja võimalused, mis soodustavad liikumisharrastuse edendamist. Tähtsamate mõistetena on välja toodud strateegiline eesmärk, edendamine ja avalike teenuste delegerimine. Tähtsat rolli hõlmavad lõputöös õigusaktid, mis reguleerivad KOV-idele püstitatud kohustuste täitmist. Rakendusliku osa lõpetab autor ülevaatega Narva linnas kehtivast liikumisharrastuse süsteemist ja korraldusest.

Töö kolmandas osas esitab autor kvalitatiivse kontentanalüüsi meetodil läbi viidud uuringut, mille peamine eesmärk oli selgitada välja, mil määral Narva linna arengudokumentide strateegilised eesmärgid toetavad Liikumisharrastuse arengukavas 2011-2014 püstitatud eesmärke liikumispaikade ja liikumisharrastusürituste tegevusvaldkondade lõikes tegevuste planeerimise ja elluviimise etapil, tuvastada põhjused, mis takistasid arengukavas püstitatud eesmärkide täitmist ning lõpuks esitada parandamise võimalusi liikumisharrastuse valdkonna toimimisel. Kontentanalüüsi tulemusi täiustas autor kvantitatiivse uuringu tulemustega, mis on saadud ankeetküsitluse meetodi kasutamisega (vt Lisa 3). Uuringu käigus saadud tulemuste alusel teeb autor järeldusi ja kokkuvõtteid.

1. LIIKUMISHARRASTUSE SÜSTEEMI KORRALDUS

Liikumine ja kehaline töö on kõikidele inimestele, olenemata vanusest ja soost, väga oluline, et optimaalselt funktsioneerida ja haigusi vältida. Tuginedes eeltoodule, ei saa alahinnata liikumisharrastuse tähtsust, arvestades seda, et see on kõige kättesaadavam ja levinum sportimise viis ja on terve spordisüsteemi aluseks.

Eesmärgiga saada üldine ettekujutus liikumisharrastuse valdkonnast ning sellest, kuidas see toimib ja millel põhineb, vaatleb autor käesolevas peatükis põhjalikumalt liikumisharrastuse mõistet ja selle liigitamist ning annab ühtlasi üldise ülevaate liikumisharrastuse valdkonna korraldusest Eestis.

1.1. Liikumisharrastuse mõiste ja olemus

Liikumisharrastuse teema vaatlemist alustab autor spordisüsteemi üldise ülesehituse tutvustamisega ja liikumisharrastuse koha määratlemisega süsteemis.

Sport koosneb kolmest koostisosast: liikumisharrastus, harrastussport ja saavutussport ehk tippспорт. Liikumisharrastuse all mõistetakse strateegilises arengukavas kehalist koormust andvat ja seeläbi kehalist vormisolekut taotlevat või meelelahutuslikku liikumist ning sportlike kehaliste harjutuste sooritamist (Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014: 6).

Samuti on liikumisharrastus harrastusspordi, mis on peale tervise hoidmise ja tugevdamise samuti suunatud edu saavutamisele avalikus sportlikus konkurentsimaakonna tasandil ehk kohalikul tasandil ja saavutusspordi ehk tippspordi aluseks, mis omakorda on suunatud edu saavutamisele avalikus sportlikus konkurentsimaakonnas, sh rahvusvahelisel tasandil (Väike Entsüklopeedia 2006).

Liikumisharrastus jaotatakse vormiliselt kolmeks komponendiks: võistluslik liikumine, rekreatiivne liikumine ja töö- ja olmeliikumine. Tartu Ülikooli kehakultuuriosakonna spordi sotsiaalteaduste professor Lennart Raudsepp käsitleb iga komponenti järgmiselt: võistlusliku iseloomuga liikumise alla kuulub peamiselt sportliku suunitlusega treening, mis on kas organiseeritud või mitteorganiseeritud. Organiseeritud võistlusliku liikumise alla kuulub organisatsiooni või üksikisiku korraldatud treening ja võistlused. Selle

liikumisharrastuse komponendi alla ei kuulu professionaalne sport. Mitteorganiseeritud võistlusliku iseloomuga liikumist harrastab inimene reeglina üksinda. (Liikumine ja sport nr 1 2007: 11)

Erinevalt võistluslikust liikumisest, kuuluvad rekreatiivse liikumise alla liikumise vormid, mis ei ole seotud võistlemise ja tulemuslikkuse parandamisele suunatud kehalise liikumisega. Rekreatiivne liikumine eeldab näiteks matkamist looduses või kaljuronimist, mis annab piisava kehalise koormuse. Samal ajal ei ole niisugune liikumisharrastus seotud teistega võistlemisega, vaid sageli enda proovile panemisega ning kehaliste võimete arendamisega. (Liikumine ja sport nr 1 2007: 11)

Lennart Raudsepa sõnul on töö- ja olmeliikumine kõige raskemini määratletav (ja ka mõõdetav) liikumisharrastuse vorm. Siia kuulub näiteks füüsilise iseloomuga töö, jalgsi või jalgrattaga tööle ja koju liikumine ning muu energiakuluga seotud olmeliikumine, Selleks, et saada objektiivsemat pilti liikumisharrastusest, on vajalik arvestada kõigi kolme komponendiga. (Liikumine ja sport nr 1 2007: 11)

Iga harrastaja valib endale sobivama spordiala, et oma tervist ja töövõimet tugevdada ning tervislikust eluviisist rahulolu tunda. Võimalusi on selleks palju. Liikumisharrastuseks saab pidada järgmiste spordialade harrastamist: jooksmine, kepikõnd, käimine, tervisekõnd, matkamine, ujumine, suusatamine, rulluisutamine, jalgrattasõit, võimlemine, aeroobika, jõuharjutused jms. (Jalak 2006)

Liikumisharrastust võib pidada ühiskonna jätkusuutlikkuse ja heaolu lahutamatuks komponendiks, mis täidab tervise ja kehalise võimekuse tugevdamise, sotsialiseerimise, majandusliku efektiivsuse tõstmise funktsioone. Samas rahuldab liikumisharrastus ka ühiskonnaliikmete kasvavaid vajadusi tõhusaks puhkuseks, suhtlemiseks, eneseteostuseks laiemalt jms. (Liikumine ja Sport nr 5-6: 49)

Spordi- ja liikumisharrastust saab liigitada erinevate tunnuste alusel. Käesolevas töös võtab autor aluseks selle harrastuse korraldusliku laadi, kus käsitletakse spordi- ja liikumisharrastust kõigepealt neljas olulises kategoorias.

Esiteks on organiseerumata harrastamine üksi, sõprade ja perega. Eelduseks on soov ja vaba tahe, aluseks ühised huvid ja traditsioonid. Selline tegevus on vaba aja veetmise

üks võimalikke vorme, elustiili ja harjumuste osa. Igaühel on õigus organiseeruda, liituda ühendustega või olla liitumata. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 3)

Teiseks võib sportimist ja liikumist vaadelda kui teenust, mida on võimalik osta erinevatelt sporditeenuse pakkujatelt. Kõige tüüpilisemad näited on aeroobika- ja fitnessiklubid, jõusaalid, bowlingu ja keeglirajad, kindlasti ka ratsa- ja kanuumatkad, golfimäng, squash ja tennis jne. Siin võib tuvastada tugevaid seoseid esimese kategooriaga, mõneti ka selle ühte realiseerimisvormi. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 4)

Kolmandaks on sportimine ja liikumine kui programmiline tegevus. Valdavalt õppeasutustes (koolieelsed lasteasutused ja koolid, ka kõrgkoolid) programmiline kehaline kasvatus, kaitsejõududes üldkehalise ettevalmistuse programmid ja raviasutustes või raviga seonduvalt kehalised harjutused ravi või rehabilitatsiooni eesmärgil. Antud tegevus eeldab kinnitatud programme, harjutuskavasid ja eesmäärke. Üldreeglina kontrollitakse osalemist, arengut ja eesmärkide täitmist. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 4)

Neljandaks on organiseerunud spordiharrastus. Samalaadsete huvidega spordiharrastajad asutavad ühenduse või liituvad tegutseva ühendusega. Spordiklubi või spordiselts, mis on füüsiliste isikute ühendus, on Eesti organiseerunud spordiliikumise alus. Spordiklubid on eraõiguslikud juriidilised isikud, üldreeglina mittetulundusühingud. Sama spordialaga tegelevad spordiklubid on huvi korral liitunud vastava spordiala liiduks, samas maakonnas või linnas tegutsevad spordiklubid maakonna (linna) spordiliiduks. Võimalik on ühinemine ka tegevusvaldkonniti, näiteks koolisport, ülikoolisport, erivajadustega inimeste (puuetega) inimeste sport jms. Sellesse kategooriasse kuuluvad ka sportimiseks ja liikumisharrastuseks, nii õpetamiseks kui treenimiseks moodustatud asutused – spordikoolid. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 4)

1.2. Spordi- ja liikumisharrastuse süsteemi korraldus ja toimimine Eestis

Käesolevas peatükis teeb autor lühikese ajaloolise ülevaate spordi- ja liikumisharrastuse süsteemi kujunemisest ja tänapäeva Eestis toimivast korraldusest.

Käesoleval ajal eksisteerib kolm spordikorralduse mudelit: Nõukogude Liidu mudel, USA mudel ja Euroopa mudel. Alates 1989. aastast on Eestis juurutatud spordikorralduse nn. Euroopa mudelit. Euroopa mudel lähtub traditsioonidest, mille kohaselt sport ja liikumisharrastus on sündinud ja areneb vabatahtlike ühenduste – spordiorganisatsioonide tegevuse kaudu. Siin on väga oluline koostöö avaliku sektori, st. riigivõimu ja kohalike omavalitsuste ning spordiorganisatsioonide vahel. Tähtis on kindel ülesannete jaotus, vastastikune respekt ja koostöö. Riigipoolne tsentraliseeritus on pigem vähene, suund hajutatusele ja initsiatiivile, majanduskliima pigem liberaalne kui ülereguleeritud. Maksupoliitika tagab üldreeglina maksude laekumise üldkasulike tegevuste tarbeks (sh. ka sport ja liikumisharrastus) ning ka inimeste sissetulekud töö või ettevõtluse eest loovad eelduse oma vaba aja sisustamise eest tasuda. Avalik sektor soosib spordiorganisatsioonide tegevust, kuna see on kasulik nii inimestele kui ühiskonnale nii tervistavast, sotsialiseerivast kui majanduslikust aspektist lähtudes. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 5)

Ajalooliste faktide kohaselt hakkas Eesti sport jõuliselt arenema 20. sajandi esimesel poolel. Perioodil 1920-1940 kujundati spordikorralduslikud struktuurid – Eesti Spordi Keskliit, Eesti Olümpiakomitee, 10 spordialaliitu, Noorte spordiliit, 11 maakondlikku spordiliitu ja enam kui 350 spordiseltsi ja klubi. Eesti Spordiregistri andmetel oli 2014. aasta seisuga Eestis juba 63 spordialaliitu, 19 maakonna ja linna spordiliitu, ligi 2000 spordiklubi, 143 000 harrastajat spordiklubides, neist 81 000 last ja noort vanuses kuni 19 aastat. Treenerite registrisse on kantud 3400 kutsega treenerit, spordiehitiste registris on 2559 spordiobjekti kokku 4145 sportimispaigaga. (Spordipoliitika põhialused „Eesti sport – arengustrateegia 2030“: 5)

Nagu on näidatud joonisel 1 (vt Lisa 1) on Eesti spordis praeguseks välja kujunenud süsteem, mille keskmeks on spordiorganisatsioonid – spordiklubid, spordikoolid, maakondade ja linnade spordiliidud, spordialaliidud, üleriigilised spordiühendused, Eesti Olümpiakomitee ja sporti teenindavad asutused. Väljakujunenud tava järgi loob avalik sektor vajalikud tingimused nii iseseisvaks kui organiseeritud sporditegevuseks ning spordielu vahetu korraldamine on spordiorganisatsioonide ülesanne.

Riikliku sektori tugi liikumisharrastuse edendamisel (eeskätt rahastamine ja õigusalluste väljatöötamine) jaotub ministriumide vahel järgmiselt. Üldkoordineerija ja peamine

vastutaja tegevuste kavandamisel ning elluviimisel on Kultuuriministeerium. Haridus- ja Teadusministeerium korraldab huviharidust ja noorsootööd, tagab õpilaste piisava liikumisharrastuse ning valmistab ette erialaspetsialiste. Sotsiaalministeerium hoolitseb puuetega inimeste liikumisharrastuse eest ja teenindab liikumisharrastusega tegelejaid meditsiiniliselt. Kaitseministeerium tegeleb kaitseväelaste kehalise ettevalmistusega ja abistab laiemalt noormeeste sportimist. Liikumisharrastusest tervikpildi loomine ja harjutamistingimuste väljaarendamine jääb kohalike omavalitsuste kanda. (Liikumine ja Sport 2007: 6)

Rahastamine on üks tähtsamatest aspektidest liikumisharrastuse edendamisel kui siselüli plaanidest elluviimiseni. Riik toetab harrastussporti, tippporti ja noortesporti ning on huvitatud, et Eesti inimeste liikumisharrastus edeneks. Sellel eesmärgil toetab riik mitmesuguseid spordiorganisatsioone ning investeerib spordirajatiste ja liikumispaikade ehitusse ja ka olemasolevate rajatiste ajakohastamisse. Spordile suunatud riigieelarvelised toetused ja toetused kohalikest eelarvetest sõltuvad olulisel määral majanduskasvust ja poliitilisest tahtest.

2010. aastal toimunud VII Eesti Spordi Kongressi osalejad jõudsid ühisele arvamusele, et avaliku sektori toetuse eraldamisel tuleks suuremat tähelepanu pöörata organisatsioonidele ja nende poolt elluviidavatele programmidele, mis võimaldavad võimalikult paljudel inimestel osaleda kehalises tegevuses, olenemata nende oskustasemest, vanusest ja majanduslikust seisundist. (VII Eesti Spordi Kongress 2010: 78)

Kultuuriministeeriumi koduleheküljel esitatud andmete kohaselt eraldab ministeerium riigieelarvest tegevustoetust ligikaudu 45 spordialaliidule, 15 maakondlikule spordiliidule ja 5 spordiühendusele. Lisaks saab valdkond riigilt toetusi kolmest programmist: liikumisharrastuse, ujumise algõppe ja rahvusvaheliste võistluste korraldamise programm. Spordivaldkond hõlmab ministeeriumi eelarvest ligikaudu kümnendiku. Eesti sporti ja liikumisharrastust rahastavad ka Eesti Kultuurkapital, Avatud Eesti Fond, Hasartmängumaksu Nõukogu ja Eesti Olümpiakomitee. Kultuuriministeeriumi kõrval rahastavad sporti ja liikumisharrastust ka Haridus- ja Teadusministeerium ning Sotsiaalministeerium.

Samas paneb autor tähele, et spordi ja liikumisharrastuse valdkonda reguleerivad ka paljud rakenduslikud aktid nii kohalikul kui ka üleriigilisel ja rahvusvahelisel tasemel. Ajalooliselt on arengudokumentidest spordiliikumist kõige enam mõjutanud 1989. a II Eesti Spordi Kongressil vastuvõetud Eesti Spordikontseptsioon, 1994. aastal III Eesti Spordi Kongressil vastuvõetud ja 1998. ning 2002. aastal täiendatud Eesti Spordi Harta (ESH), mis on Eesti spordipoliitika aluseks. (Liikumine ja sport nr 9 2014: 6)

Spordipoliitikat on kujundanud 1998. a ja 2005. aastal Riigikogus vastuvõetud spordiseadus, mis sätestab spordi korraldamise üldised organisatsioonilised ja õiguslikud alused, sportlaste ja treeneri õigused ja kohustused, spordi finantseerimise alused, spordiürituste korraldamise nõuded jmt (Spordiseadus 2014).

Rahvusvahelisel tasemel reguleerib spordi valdkonda Euroopa Spordi Harta (1992), mis on kooskõlas teiste rakenduslike aktidega. Samuti seonduvad ettepanekud Eesti Spordipoliitika põhialuste koostamiseks järgmiste rahvusvaheliselt tunnustatud spordipoliitiliste ja spordipoliitikat mõjutavate aktidega: Rahvusvahelise Olümpiakomitee Olümpiahartaga, Euroopa Komisjoni Valge raamatuga spordi kohta (2007), Euroopa Liidu Lissaboni lepinguga (2007), Spordi Eetika Koodeksiga (1992) ning puhtama ja turvalisema spordi nimel vastuvõetud rahvusvaheliste konventsioonidega. (Sporditöötaja käsiraamat. Euroopa Liit ja sport: 6-9)

Kultuuri- ja spordipoliitika valdkonna arengusuunad ja eesmärgid on kajastatud kolmes strateegilises dokumendis: Liikumisharrastuse arengukavas perioodil 2006-2010 ja 2011-2014 ning Eesti spordipoliitika põhialustes „Eesti sport – arengustrateegia 2030“.

Strateegiline arengukava on spordivaldkonna arengut ja koostööd suunav alusdokument. Selle rakendamist juhib ning selle elluviimise eest vastutab Kultuuriministeerium, üldkoordineerija on Eesti Olümpiakomitee ning vahetu korraldaja MTÜ Sport Kõigile. Arengukava koostamise ning eelkõige hilisema rakendamise eeltingimuseks on Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus-ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Siseministeeriumi, Kaitseministeeriumi ning spordialaliitude ja -ühenduste toimiv koostöö. Kohalikel omavalitsustel ja erasektoril on oluline roll arengukava täitmisel. (Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014: 5)

Tuginedes käesoleva lõputöö eesmärgile, pakub autorile huvi kõigepealt perioodil 2011-2014 kehtinud arengukava. Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 koostamisel lähtus Kultuuriministerium sotsiaalökoloogilisest mudelist, mis näitab, et mõjutades poliitilisi otsuseid omavalitsuse või valitsuse tasandil, saab soodustada näiteks liikumisharrastuse laiemat viljelemist või muid indiviidi käitumisharjumusi. Sotsiaalökoloogiline lähenemine kehalise aktiivsuse aspektis keskendub kõikide tasandite muutustele – nii individuaalse (teadmised, hoiakud, oskused), interpersonaalse (sotsiaalne võrgustik), organisatsioonilise (keskkond, eetos), kogukondliku (kultuurilised väärtused, normid) kui poliitilise tasandi muutustele. (Liikumine ja Sport nr 7 2013: 50)

Arengukava visioon ehk vaade organisatsiooni tulevikule on sõnastatud järgmiselt: “Eesti elanike tervelt elatud keskmine eluiga pikeneb tänu suurema hulga inimeste kaasamisele korrapärasesse liikumisharrastusse“, arengukava peaesmärk eeldab, et aastaks 2014 tegeleb 45% elanikkonnast regulaarselt liikumisharrastusega. (Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014: 4)

Arengukavas seatud eesmärgi saavutamise on institutsiooniliselt mitme ametkonna ülesanne, mida saab täita erinevate spordiorganisatsioonide, ministeriumide, erasektori ja teiste institutsioonide koostöös. Samas soovivad „ELi kehalise aktiivsuse juhtnöörid“, et riiklikud institutsioonid peavad läbi valdkondadevahelise koostöö üksteist toetama, rakendamaks strateegiaid, mis teeksid inimeste kehalise tegevuse taseme tõstmise lihtsamaks ja atraktiivsemaks. (ELi Kehalise Tegevuse Juhtnöörid 2008: 10)

Nagu juba eelmistes peatükkides mainitud, on liikumisharrastus tihedalt seotud selliste valdkondadega nagu tervishoid, haridus, rekreatsioon, keskkond, sotsiaalne valdkond, transport, turism, integratsioon jmt. Uue strateegilise dokumendi, Spordipoliitika põhialused „Eesti sport – arengustrateegia 2030“, väljatöötamisel ja ettevalmistamisel määrati kindlaks ka seosed eelnimetatud valdkondade ja neid käsitlevate arengukavadega. Lisas 2 (Tabel 1. „Eesti sport – arengustrateegia 2030“ seosed teiste valdkondade ja nende valdkondade arengukavadega) on toodud valdkondade koostöö alused ning seosed valdkondade arengukavadega.

Seoseid teiste valdkondade arengukavadega kajastatakse dubleerimise vältimiseks ning kattuvate eesmärkide või meetmete väljatoomiseks (Strateegilise planeerimine käsiraamat 2006: 29).

Rääkides elluviidud strateegiliste arengukavade tulemuslikkusest, räägivad statistika andmed järgmist. Põhinedes 2009. aastal valminud Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuringu andmetele 2008. aasta kohta, tegeles liikumisharrastusega rohkem kui kord nädalas 34,7 % rahvastikust. 2006. aasta vastav näitaja oli 30,4%. Tegemist on väikese juurdekasvuga, mis oli uueks lähtepunktiks Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 elluviimisel. (Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014: 5)

2013. aastal korraldas Eesti Olümpiakomitee liikumisharrastuse uuringu, mille kokkuvõttest järeldus, et liikumisharrastusega tegeleb piisavalt 39% Eesti elanikest. Uuringu raames küsitleti 1000 inimest vanuses 14 -74 kõikidest Eesti maakondadest. Uuringus saadi võrreldavaid andmeid 1998. ja 2003. aastal läbiviidud küsitlustega. Saadud tulemus ei ole suur, kuid see on ometi 11% kõrgem kui viieteistkümne aasta eest. EOK liikumisharrastuse juhi Peeter Lusmägi sõnul on murettekitavaks asjaoluks see, et liikumisharrastusega ei tegele üldse 32% eestlastest ning 40% mitte-eestlastest. Peamisteks põhjusteks liikumisharrastusega mittetegelemisel mainisid vastajad ajapuudust, väsimust pärast tööd ning huvipuudumist ja mitteviitsimist.

Muretsema panevad ka üleeuroopalise uuringu raames saadud statistika andmed. 2014. aastal avaldati Euroopa Liidu tellimusel valminud uuringu "Special Eurobarometer 412. Sport and physical activity" tulemused. Antud uurimusest võttis osa 28 ELi liikmesriiki. Uuringu raames uuriti Euroopa elanike spordi ja liikumisharrastusega tegelemise regulaarsust, toodi välja seosed spordi ja liikumisharrastusega tegelemise regulaarsuse ja respondentide soo, vanuse ning haridusega. Uuringu raames selgitati välja, et 41% eurooplasi teeb sporti vähemalt kord nädalas, kuid suur osa EL-i elanikest, 59% teeb kas väga harva või üldse ei tee sporti. Statistika Eesti kohta näitab, et ainult 7% eestlasi teeb regulaarselt sporti, eestimaalaste arv, kes üldse ei tee sporti, on 36%. Parimaid tulemusi näitasid Eesti Skandinaavia naabrid Soome, kus 13% soomlasi regulaarselt teeb sporti ning Rootsi, kus see näit on 15%. Samas 15% soomlasi ning 9% rootslasi üldse ei tee sporti. (Eurobarometer 412. Sport and physical activity. Raport 2014)

2014. aasta sügisel Eesti Olümpiakomitee poolt läbiviidud eestimaalaste liikumisharjumusi kaardistavast uuringust selgus, et regulaarselt ehk vähemalt kaks korda nädalas tegeleb liikumisharrastusega 42% Eesti elanikest. (Liikumine ja Sport nr 9 2014: 40)

LIIKUMISHARRASTUSE EDENDAMISEL

Liikumisharrastuse edendamine on nii riigi kui ka iga kohaliku omavalitsuse tähtsaks ülesandeks. Samuti kuuluvad sporditeenused avaliku sektori poolt osutavate teenuste hulka ehk üldistes huvides osutatavate teenuste hulka.

Käesolevas peatükis uurib autor põhjalikumalt strateegilise planeerimise ja strateegiliste eesmärkide püstitamise protsessi ning vaatleb liikumisharrastuse edendamise protsessi etappe. Ühtlasi vaadeldakse kohalike omavalitsuste kohustusi ja võimalusi liikumisharrastuse edendamisel ning käsitletakse õigusakte, mis reguleerivad KOV eelnimetatud kohustuste täitmist. Samuti vaatleb autor avalike teenuste delegeerimist, delegeerimise põhjusi ja sellega kaasnevat probleeme. Lõpuks antakse ülevaade Narva linnas kehtiva liikumisharrastuse valdkonna korraldusest ja hetkeseisust.

2.1. Strateegilise planeerimise põhimõtted

Käesoleva töö peamiseks uurimisobjektideks on strateegilised dokumendid, erilist tähelepanu pöörab autor dokumentide strateegilistele eesmärkidele. Eeltoodule tuginedes peab autor tähtsaks vaadelda strateegilise planeerimise protsessi.

Strateegia on strateegilise kavandamise tulemus, see on kõige ulatuslikum ja tähtsam pikaajaline tegutsemiskava. Raoul Üksvärav defineerib strateegia mõistet järgmiselt: „Strateegia on pikaajaliste eesmärkide ja nende saavutamise teede omavahel seostatud ning üheks tervikuks sulatatud tegevuskava“. (Üksvärav 2008: 129)

Ruth Alas nimetab strateegiaks kõikehõlmavat pikaajalist tegevusplaani organisatsiooni eesmärkide saavutamiseks, mis peab aitama juhil vastata sellistele küsimustele nagu, kus on organisatsioon praegu, milline tahab organisatsioon olla kolme aasta pärast ja millised tegevused aitavad neid eesmärke saavutada. (Alas 2001: 8)

Strateegiline juhtimine ühendab kõiki teisi juhtimisprotsesse – planeerimist, organiseerimist, mehitamist ja vahetut juhtimist – ning selle sihiks on pakkuda süstemaatilist, sidusat ja efektiivset lähenemist organisatsiooni strateegiliste eesmärkide

loomisele, saavutamisele, kontrollimisele ja uuendamisele. (Riigi tasandi strateegilise planeerimise ja juhtimise analüüs. Koondraport 2009: 6)

Tuginedes ülaltoodule, pöörab autor eritulist tähelepanu strateegilise planeerimise ehk kavandamise tähtsusele, kuna sel etapil toimub strateegiliste eesmärkide ning nende saavutamise teede ja abinõude kindlaksmääramine. Planeerimine ehk kavandamine on juhtimisel esimene põhitegevus, mis paneb aluse kõigile hilisematele tegevustele ja toimingutele. Kavandamine on juhtimisel tegevus, mille käigus eelnevalt otsustatakse, mida, kuidas ja millal tuleb kogu organisatsioonil või juhil eraldi järgnevalt teha. Teisiti öeldes on kavandamine menetlus, mille põhisisuks on teadlik ja põhjendatud tegutsemisviiside sätestamine enne, kui hakatakse tegutsema. (Üksvärv 2008: 98)

Strateegilises planeeringus tuuakse tavaliselt välja seitse komponenti: 1) visiooni määratlemine, 2) missiooni määratlemine, 3) organisatsiooni tegevuse keskkonna analüüs, 4) organisatsiooni seisundi analüüs, 5) organisatsiooni eesmärgi määratlemine, 6) strateegia kontseptsioon ja teostamine, 7) strateegia elluviimise kontroll. (Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamise soovitusel 2002)

Eesmärgi olemasolu on strateegia kujundamise põhialus. Strateegilised eesmärgid väljendavad valdkonna arengukava elluviimise perioodil taotletavat mõju ja nende saavutamine on mõõdetav või hinnatav. Seega peavad strateegilised eesmärgid olema konkreetsed ehk sisaldama kvantitatiivset, kvalitatiivset ja/või ajalist mõõdet nende saavutamise hindamiseks. (Strateegilise planeerimise käsiraamat 2006: 30)

Eesmärkidele esitatavad nõuded on kokku võetud SMART-printsiibis, kus iga täht tähistab üht eesmärkidele esitatavat nõuet. Eesmärkidel peavad olema järgmised omadused:

- Spetsiifilised (*specific*) – suunatud mingile konkreetsele valdkonnale ja üheselt mõistetavad;
- Mõõdetavad (*measurable*) – numbriliselt mõõdetavad;
- Kokkulepitud (*agreed*) – võtmeisikutega kooskõlastatud ja kogu organisatsioonis teatavaks tehtud;
- Realistlikud (*realistic*) – piisavalt kõrged, et innustada inimesi pingutama, kuid samas saavutatavad;

- Ajastatud (*timed*) – seotud konkreetsete ajakavaga, et nende saavutamist oleks võimalik mõõta ja kontrollida. (Alas 2005: 37)

Strateegilise planeerimise põhjaliku töö tulemusena saavad valmis strateegilised dokumendid. Strateegiline arengukava on strateegilise planeerimise protsessi väljundiks ja sätestab arengukava kehtivusperioodiks üldiselt järgmist:

- Mida ministeerium/amet/ organisatsioon soovib saavutada;
- Miks soovitakse saavutada neid eesmärke;
- Millised piirangud takistavad eesmärkide saavutamist;
- Konkreetsed tegevused, mida ta planeerib ette võtta eesmärkide saavutamiseks, näidates ära nende tegevuste suhtelise prioriteetsuse;
- Ressursid (inimesed, infrastruktuur ja raha), mida vajatakse nende tegevuste läbiviimiseks, näidates ära ka selle, milline on ressursside allikas. (Strateegilise planeerimine käsiraamat 2006: 9)

Omakorda kasutatakse situatsiooni analüüsiks tavaliselt SWOT-analüüsi, mis võimaldab välja selgitada väliskeskkonnast tulenevad ohud (*Threats*) ja võimalused (*Opportunities*) ning sisekeskkonnast tulenevad organisatsiooni tugevad (*Strengths*) ja nõrgad (*Weaknesses*) küljed. (Alas 2005: 13)

2.2. Liikumisharrastuse edendamise protsess

Liikumise edendamise lõplik eesmärk on suurendada sihtgrupi liikumist. Selle eesmärgi poole püritakse tavaliselt osa- või vaheeesmärkide abil, näiteks mõjutada neid inimesi, kellest liikumise korraldamine, sellest teavitamine ja selle võimaldamine oleneb. See, kui inimeste isiklike soovide ja keskkonnast tulenevate võimalustega on arvestatud, lisab soovi liikumisega tegelda. (Fogelholm jt 2007: 232)

Et liikumise edendamine oleks tulemuslik, peab mõjutama paljusid tegureid, ja need mõjutused peavad olema pikaajalised. Parimal viisil saavutatakse eesmärk siis, kui edendamine moodustab osa tavapärasest tegevusest. Selleni jõudmine nõuab plaanipärast ja pikaajalist tööd. Põhiliselt kujutab liikumise edendamine endast nelja

osapoolle omavahelist pidevat koostööd. Liikumise edendamise osapoolteks ja nende ülesanneteks on:

- 1) Otsustajad, planeerijad: ressurside haldamine, poliitikud;
- 2) Liikumise edendajad: planeerimine, juhtimine, koordineerimine, teenused, programmid. Koostööpartnerid: edendustegevus, ühised programmid, poliitikud;
- 3) Elanikkond: liikumisvõimalused;
- 4) Massikommunikatsioonivahendid: info edastamine, mõjutamissoov. (Fogelholm jt 2007: 235)

Liikumisega tegelemise ja selle edendamise planeerimisel on vaja välja selgitada, millised teguritest piiravad ja millised aitavad kaasa sihtgrupi osalemisele. Tegurid, mis mõjutavad liikumist (sh seda viisi, regulaarsust, koormust, sotsiaalset ja materiaalsset keskkonda) vastavalt Greeni PROCEDE-mudelile (1980) on järgmised:

- 1) Teavitamine: teadmised, hoiakud, väärtushinnangud, normid, informeerimine, kogemused, avastused, tunded, sümptomid, meeleolu.
- 2) Võimaldavad tegurid (kogetud või objektiivsed): harjutuspaigad, teenused ja programmid (olemasolu, kättesaadavus, asjakohasus, hind), varustus ja vahendid, liikumisoskused, tervis ja füüsiline vorm, kogetud võimekus, aeg, heakskiitmine.
- 3) Kinnitavad tegurid: tervise- ja liikumispersonali, pere, sõprade ja töökaaslaste hoiakud ning käitumine ja tugi, liikumisest tekkinud kogemused ja mõjud, liikumisest saadud sümboolsed ja konkreetsed „preemiad“, ergutusvahendid (materiaalsed ja muud). (Fogelholm jt 2007: 232-233)

Soov suurendada tervisele kasulikku liikumist on osa terviseedendamisest. Maailma Tervishoiuorganisatsiooni koostatud tervise edendamise plaanid sobivad hästi kokku füüsilise aktiivsuse suurendamisega ühiskonnas. Liikumise tarvis elluviidavad põhimõtted on järgmised:

- Kavandatakse regulaarset liikumist toetav poliitika ja järgitakse seda;
- Luuakse keskkond (füüsiline, psüühiline ja sotsiaalne), mis soosib regulaarset liikumist, ja hoitakse see toimivana;
- Toetatakse liikumist edendavaid avalikke ja erateenuseid;

- Aidatakse kaasa liikumist soodustavate asjaolude loomisele ja nende säilimisele;
- Arendatakse liikumist edendavaid teenuseid. (Fogelholm jt 2007: 230)

Samuti võiksid ka Eesti kohalikud omavalitsused arvestada Maailma Tervishoiuorganisatsiooni liikumise heaks elluviidavaid põhimõtteid ja kogemusi liikumise edendamisel.

2.3. Kohaliku omavalitsuse kohustused liikumisharrastuse edendamisel

Kohalik omavalitsus mängib tähtsat rolli spordi ja liikumisharrastuse edendamisel. Spordi ja tervise edendamine on iga kohaliku omavalitsuse üks tähtsamatest ülesannetest. KOV-ide eesmärgid, ülesanded ja kohustused spordi ja liikumisharrastuse edendamisel on sätestatud mitmetes õiguslikes aktides, sh Eesti Spordi Hartas, spordiseaduses ja Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses (KOKS).

Eesti Spordi Harta on spordiliikumise kui terviksüsteemi struktuuri, funktsioneerimise ja arenemise põhimõtete kogum, mis on Eesti spordipoliitika alus, järgimiseks kõigile spordis osalejatele ja soovituslik valitsemisorganeile (ESH 2002).

Kohalike omavalitsuste kohustused on kajastatud põhiliselt ESH §3, kus on sätestatud spordiliikumise majandamise ja spordiorganisatsiooni põhistruktuur ja juhtimise põhimõtted. ESH kohaselt majandatakse sporti kombineeritult nii riiklikest, munitsipaalsetest kui ka juriidiliste ja füüsiliste isikute, samuti spordisüsteemi enda poolt loodud vahenditest; spordirajatiste üldine planeerimine, rajamine ja ülalpidamine kuulub reeglina riigi ja kohalike omavalitsusasutuste kompetentsi. Spordibaaside rajamise prioriteedid on laste sportimisplatsid, liikumisrajad ja -alad, saalid ja ujulad jmt ülesanded. (ESH 2002)

Omakorda on spordiseadus ettevalmistatud ja vastuvõetud eesmärgiga reguleerida ja täpsustada spordi korraldamise üldiseid organisatsioonilisi ja õiguslikke alused. Seadus on spordivaldkonnas tingimuste ja eelduste loomiseks ning kohustuste ja regulatsiooni kehtestamiseks, mida ei sätestata teiste seadustega. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordi reguleerimine, kokkulepped, traditsioonid, turg, seadused: 4)

Eesti Spordiseaduses §3 on välja toodud mitmeid kohustusi kohaliku omavalitsuse organitele, mis seisnevad järgmises:

- Määrata kindlaks oma haldusterritooriumil spordiks vajalik maa-ala;
- Kinnitada spordiorganisatsioonide valla- või linnaeelarvest toetamise tingimused, kord ja taotluste vormid ning vajaduse korral näha ette omaosaluse tingimused toetuse saamiseks;
- Toetada eelarveliste vahendite olemasolu korral oma haldusterritooriumil asuvate spordiorganisatsioonide tööd;
- Tagada munitsipaalkoolides tingimused kehalise kasvatus tunde läbiviimiseks ja soodustada spordiharrastust koolides, spordikoolides ning noortelaagrites;
- Määrata oma haldusterritooriumil spordi korraldamisega tegelev teenistuja või määrata need ülesanded mõnele teisele valla või linna ametiasutuse teenistujale;
- Informeerida spordiehitise otstarbe muutmise kavatsusest maavalitsust ja Kultuuriministeeriumi. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 13)

Kohalik omavalitsus on kohustatud looma vastavad tingimused spordielu mitmekesistamiseks ning liikumisharrastuse edendamiseks. Samuti on KOV-i kohustused kajastatud KOKS-is. Kohalik omavalitsus peab seadusest tulenevalt tagama elanikele vaba aja, kultuuri ja spordi valdkonnas. (Kohalik Omavalitsus Eestis 2008: 28)

KOKS paneb kohalikele omavalitsustele ülesandeks (§6): korraldada antud vallas või linnas noorsootööd, ruumilist planeerimist, koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvikoolide, spordibaaside ülalpidamist juhul, kui need on omavalitsusüksuse omanduses. (KOKS 1993)

Sellele lisaks otsustab ja korraldab omavalitsusüksus neid kohaliku elu küsimusi, mis on talle pandud teiste seadustega või mis ei ole seadusega antud kellegi teise otsustada ja korraldada. Omavalitsusüksus täidab riiklike kohustusi, mis on talle pandud seadusega või mis tulenevad selleks volitud riigiorgani ja antud volikogu vahelisest lepingust. KOKS sätestab ka, et kohalikele omavalitsustele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 13)

Riigi keskvõimu ja kohaliku omavalitsuse poolt loodavad tingimused saab rühmitada neljaks:

- 1) Soodsa õigusruumi loomine – seadused ja teised õigusaktid, mis mõjutavad sportimist;
- 2) Materiaalse baasi rajamine – spordiehitiste ja -rajatiste planeerimine, ehitamine ja osaliselt ka ülalpidamine;
- 3) Spordiorganisatsioonide rahaline toetamine – spordiklubide, spordiliitude ja -ühenduste toetamine, nende poolt ellukutsutud projektide toetamine ja avalike teenuste osutamise tellimine klubidelt (näiteks nn. „pearahad“ laste ja noorte sporditegevuse tellimisel klubidelt/spordikoolidelt);
- 4) Koolitus ja programmiline kehaline kasvatus – õppeasutuste kehaline kasvatus, spordialane kõrgharidus avalik-õiguslikes ülikoolides. Ka kohalike omavalitsuste spordikoolide ülalpidamise võib siia liigitada. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 9)

Siia võib lisada ka viienda mõjuri, milleks on tunnustamine ja austamine, nii materiaalne kui moraalne, millega tõstetakse esile silmapaistnud sportlasi, treenereid, korraldajaid, toetajaid. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 9)

Riigi keskvõimul ja kohalikel omavalitsustel on õigus ja kohustus initsieerida tegevusi ja programme, kui need aitavad kaitsta sportijate ja spordiga seotud isikute ohutust ja tervist, arendada eluliselt vajalikke oskusi ja kujundada eluviisi, anda täiuslikumat informatsiooni avalikes huvides. Riigi keskvõimul ja kohalikel omavalitsustel on järelevalve funktsioon nende ressursside kasutamise üle, mida nad on spordiorganisatsioonidele eraldanud või kasutusse andnud. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 9)

Nagu juba eelpool mainitud, on kultuuri- ja spordipoliitika valdkonna arengusuunad ja eesmärgid kajastatud riigi poolt valmistatud strateegilistes arengukavades. Perioodil 2011-2014 oli selliseks dokumendiks Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014. Arengukava üldeesmärgi saavutamiseks oli kavandatud tegevused viies tegevusvaldkonnas: liikumispaiad, liikumisharrastuse üritused, inimeste teadlikkuse tõstmine (sh koolitamine, teadmivara loomine, info levitamine, kampaaniate

korraldamine), liikumisharrastajate nõustamissüsteem, seadusandliku raamistiku korrastamine. (Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014: 16)

Igale tegevusvaldkonnale määratleti oma eesmärk, mis eeldas määratud tegevuste täitmist ja meetmete kasutamist, mille abil kavandati seatud eesmärkide saavutamine. Samuti määratleti indikaatorid, mis aitasid hinnata eesmärkide saavutamist.

Kohalik omavalitsus esines kahe tegevusvaldkonna tegevuste ja meetmete täitja, vastutaja ja elluviijana, millest üks on liikumispaigad ja teine on liikumisharrastusüritused.

Nii vald kui ka linn on avalik- õiguslik juriidiline isik, kes korraldavad oma tegevust seaduse alusel ja seaduse alusel valitud ja ametissemääratud organite poolt. Seetõttu ei eksisteeri kohalikes omavalitsustes ühtset sporditegevuse tingimuste loomise ja toetamise süsteemi. Suuremates linnades tegutsevad spordi valdkonnas ametid, osakonnad või teenistused, väiksemates valdades on valdkonna vastutus ühel teenistujal muude ülesannete seas. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 13)

Spordiliikumise üheks aluseks ja domineerivaks tunnuseks on koostöö ja rollide jaotus avaliku sektori – riigi ja kohaliku omavalitsuse institutsioonide ning vabatahtliku sektori – spordiorganisatsioonide vahel. Riigi ja kohaliku omavalitsuse ülesandeks on tingimuste ja eelduste loomine spordiharrastuseks ning spordiorganisatsioonide roll on inimeste ühendamine, treeningute, võistluste, koolituste ja muu sisulise sporditegevusega seostuva korraldamine, lähtudes ühishuvist ja eesmärkidest. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 9)

Paljudes omavalitsustes tellitakse laste ja noorte spordi korraldamine sisuliselt spordiklubidelt kehtestatud pearahade või muudel alustel toimiva toetuste süsteemi abil. Toetatakse ka valla ja linna esindamist regionaalsetel ning üleriigilistel võistlustel, süsteemi edendamiseks tarvilike koolituste korraldamiseks või seal osalemiseks. Samas on ka valdu, kus kohalik omavalitsus korraldab kogu sporditöö oma jõududega, ei usalda ega soosi spordiklubide initsiatiivi. Kohaliku omavalitsuse pädevuses on ka huvikoolina tegutseva asutuse, spordikooli loomine ja ülalpidamine, siis mitte tegevuse või teenuse delegeerimine, vaid ise teostamine. (Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus: 14)

KOV-i liikumisharrastuse edendamise lahutamatuks koostisosaks on ka avaliku ja erasektori koostöö ehk partnerlus. Avaliku ja erasektori partnerluse mõiste määratlemine on keeruline seetõttu, et avaliku ja erasektori partnerlusel on arvukalt erinevaid vorme, mis kõik sõltuvad suures osas iga konkreetse riigi õigusest. Kõige üldisemas tähenduses viitab avaliku ja erasektori partnerlus koostööle avalike ametiasutuste (riigi ja/või kohaliku omavalitsuse) ning eraõiguslike juriidiliste isikute vahel. Avaliku ja erasektori partnerluse eesmärk on tagada riigi ja/või kohaliku omavalitsuse kohustuste kiirem ning efektiivsem täitmine. Erasektori poolt esineb samal ajal huvi oma teadmiste ja kogemuste rakendamiseks ning pikaajaliseks koostööks, mis garanteerib erasektorile stabiilse ja pideva sissetuleku. Avaliku ja erasektori ühine huvi konkreetse eesmärgi saavutamiseks viibki avaliku ja erasektori partnerluseni. (Avaliku ja erasektori partnerlus 2007: 9-10)

2.4. Avalike teenuste delegeerimine kohaliku omavalitsuse poolt

Enamik esmatähtsaid avalikke teenuseid osutatakse inimestele kohalikul tasandil. Juhul kui KOV-il puudub võimalus osutada üht või teist teenust täies mahus, rakendatakse avalike teenuste delegeerimise praktikat.

Avalikku teenust defineeritakse kõige üldisemalt kui avalike ülesannete täitmisel üldistes huvides osutatavat teenust, mis on suunatud avalike hüvede pakkumisele, avaliku ülesandega kaasneva kohustuse täitmisele või põhiõiguste, - vabaduste ja huvide kaitsele. (Avalike ... 2012: 3)

Riigikontroll on märkinud, et avalikud teenused on võimalik põhimõtteliselt jaotada kahte suurde rühma:

- Esiteks soodustavate haldusaktide andmine (näiteks toetuse määramine) ning õiguste kasutamiseks (näiteks valimistel hääletamine, enda kohta info ja valiku info pärimine) ja kohustuste täitmiseks (näiteks maksude deklareerimine) keskkonna loomine;
- Teiseks nii-öelda ehtsad avalikud teenused (näiteks jäätmekäitlus, vee- ja energiavarustus, ühistransport, arstiabi). (Avalike ... 2012: 3)

Kodaniku ja ettevõtja seisukohast on avalike teenuste korralduse mõõdupuuks teenuste kättesaadavus. Avalike teenuste kättesaadavust soodustavad järgmised sammud:

- Teenuste kohta teabe avalikustamine ja isiku teavitamine teenustest (tarbijate teadlikkus);
- Teenuse osutamise vormid (kanalid), mis eelnevad teenuste otsesele osutamisele;
- Teenuse kasutajamugavus ja- sõbralikkus. (Avalike ... 2012: 4)

Avalike teenuste osutamisega seotud probleemide väljatoomisel riigi- ja KOV-asutuste vaatepunktist on lähtekohaks teenuste osutamise korraldamise tõhusus. See puudutab avalike teenustega seotud ülesannete täitmise tulemuslikkust ning samal ajal rahaliste vahendite säästlikku kasutamist. (Avalike ... 2012: 6)

Ebapiisavad avalikud teenused tekitavad mitmetahulise probleemi. KOV peab leidma võimalusi oma elanikele nii seadustega ettenähtud kui vabatahtlikke teenuseid kvaliteetselt osutada ning üks võimalusi selleks on kindlasti koostöö kodanikeühendustega. (Ender jt. 2009: 1)

Üheks võimalikeks lahenduseks KOV jaoks kindlustada avalike teenuste osutamist täies mahus on avalike teenuste delegeerimine. Avalike teenuste delegeerimine MTÜ-dele on Eesti kohalikes omavalitsustes levinud praktika.

Avaliku teenuse delegeerimine (ehk lepinguline üleandmine) on olukord, kus avalik võim (nt riigiasutus või KOV) annab avaliku teenuse osutamise üle eraõiguslikule juriidilisele isikule, kuid säilitab kontrolli ja vastutuse teenuse pakkumise üle. Teenuse finantseerimine võib seejuures toimuda erinevatel viisidel alates sellest, et KOV tasub kõik teenuse osutamisega seotud kulud, kaasatakse ka teisi finantseerijaid (MTÜ, välisvahendid, riiklik rahastamine, ettevõtted ja eraisikute annetused) kuni selleni, et teenust finantseerib osaliselt ka lõpptarbijaga. (Kohaliku...2009: 12)

Avaliku teenuse delegeerimine kodanikeühendustele on seega olukord, kus KOV asemel osutab avalikku teenust KOV tellimusel mõni kodanikeühendus. Kodanikeühendustena käsitletakse üldjuhul mittetulundusühinguid, sihtasutusi, seltsinguid, aga ka kogudusi, kes tegutsevad avalikes huvides. (Kohaliku...2009: 12)

Omavalitsuste poolt osutatavate avalike teenuste lepinguline delegerimine on reguleeritud läbi mitmete erinevate õigusaktide (küsimus protsessist). Peamisteks allikateks antud küsimuses on: Põhiseadus, KOKS, Halduskoostöö seadus (HKS), Riigihangete seadus (RHS), Riigivastutusseadus (RVS). (Kohaliku...2009: 17)

Lepinguliste teenuste üleandmisel kodanikeühendustele võib koondada probleeme, mis mõjutavad nii KOV kui ka teenuseid ülevõtivate kodanikeühenduste võimekust tagada teenuse kvaliteetne ning eesmärgipärane osutamine, need on: 1) turu ja konkurentsi probleemid, 2) üldine haldussuutlikkus, 3) regulatsioonide ja teenusestandardite puudumine, 4) delegerimise lähtumine lühikestest perspektiividest, 5) delegerimise keskendumine tulemuste asemel protsessile, 6) ühtse koordineerimise ja monitooringusüsteemi puudulikkus, 7) vähene tähelepanu teenuse edasisele arendustegevusele. (Kohaliku...2009: 22)

Sportiteenused kuuluvad samuti avalike teenuste hulka. Tervisesportiteenuste pakkujad võib üldisemas plaanis jagada kolme rühma: eraettevõtted, avaliku sektori organisatsioonid ja kolmanda ehk mittetulundussektori organisatsioonid. Eraettevõtluse osakaal tervisespordi teenuste pakumisel on viimase 10-15 aasta jooksul Eestis suurenenud, mille põhjuseks on eelkõige teenuste parem kvaliteet ning elanikkonna ostujõu suurenemine. (Liikumine ja Sport nr 1 2007: 16)

Vastavalt Praxis Poliitikauuringute Keskuse poolt 2009. a valminud analüüsi lõpparuandele „Kohaliku omavalitsuste üksuste avalike teenuste lepinguline delegerimine kodanikuühendustele“, tegid 2008. aastal 60% Eesti omavalitsustest koostööd kodanikeühendustega, et elanikele vajalikke teenuseid osutada, delegerides avalike teenuste osutamise kodanikeühendustele. Need KOV-id hõlmavad ca 87% Eesti elanikkonnast. Otseselt avalikke teenuseid delegerivad kodanikeühendustele ca 42% omavalitsustest (nn teenuse osutamise lepingud), ülejäänud 18% sõlmivad selliseid lepinguid, kus avalike teenuste osutamine on üks osa kokkuleppest, mille täitmise käigus faktiliselt osutatakse ka avalikke teenuseid või mis tõstavad ühenduste teenuste osutamise suutlikkust (nn teenuse toetamise lepingud). Teenuse toetamise lepingutega kaetakse vaid kaudseid kulusid (ruumid, raamatupidamine jm üldkulu) ja teenuseosutamise kulusid ei finantseerita. Viimane tähendab, et avaliku teenuse osutamine põhineb eelkõige vabatahtlike panusel ja lisafinantseerimisevõimaluste otsimisel erinevatest fondidest. (Ender jt. 2009: 2)

Võttes aluseks eelnimetatud analüüsi lõpparuande tulemusi, selgitati välja tähtsamad põhjused, miks KOV-id on huvitatud avalike teenuste delegerimisest. Peamiste avalike teenuste kodanikuühendustele delegerimise motivaatoritena on kohalikud omavalitsused märkinud: 1) võimalus rahastada teenust mitmest allikast (87% vastanutest); 2) soov toetada ja tugevdada kodanikuühendusi (86%); 3) MTÜ-d ja SA-d võimaldavad paremini arvestada sihtrühma eripärasid ja vajadusi (85%); 4) MTÜ-d ja SA-d võimaldavad leida innovaatilisi ja paremaid lahendusi teenuste osutamisel (73%); 5) vähendada KOV administratiivseid kulusid (62%); 6) teadmised teiste KOV-ide (positiivsetest) kogemustest kodanikuühendustele delegerimisel (53%); 7) KOV enda vähene kompetents antud teenuse osutamiseks (34%). (Kohaliku...2009: 35)

Enamasti (84% juhtudest) delegeritakse teenuseid peamiselt kodanike algatuslikele MTÜ-dele ja sihtasutustele, mitte niivõrd KOV mõju all olevate või KOV poolt loodud asutustele. Samas kasutatakse teatud valdkondades kodanikealgatuslikke MTÜ-sid oluliselt vähem: 60% delegerimisjuhtudest haridusvaldkonnas, 63% ettevõtluse arendamise ja heakorra valdkonnas. Keskkonnakaitse ja jäätmekäitluse valdkonnas on teenuste osutamine üle antud aga üksnes KOV-ga tihedalt seotud organisatsioonidele. (Ender jt. 2009: 4)

Kõige enam lepinguid delegeritakse spordivaldkonnas (21% kõigist lepingutest), sotsiaalteenuste osutamiseks (18,2%) ja kultuurivaldkonnas (16,5%). Spordivaldkonnas korraldatakse spordiüritusi, viiakse läbi spordiringide ja treeningrühmade tööd ning tehakse investeeringuid sportimisvõimaluste arendamiseks. Kõige rohkem on avalike teenuse osutamise lepinguid sõlmitud sotsiaal- (44%), spordi- (15%) ja kultuurivaldkonnas (10%), teenuseid toetavaid lepinguid aga sõlmitakse kõige enam spordi- (34%) ja kohaliku elu arendamise valdkonnas (22%). (Ender jt. 2009: 2)

2.5. Liikumisharrastuse edendamine Narva linnas

Narva linn asub Eesti kirdeosas, kuulub Ida-Viru maakonna koosseisu ja on Eesti kõige suurem piirilinn. Narva on elanike arvult Tallinna ja Tartu järel vabariigis kolmandal kohal.

Kultuur ja sport on Narva linna strateegilises arengus üheks tähtsamatest tegevusvaldkondadest. Käesoleva tegevusvaldkonna arengu põhisuunad on määratletud Narva linna strateegilistes dokumentides, Narva linna arengukavas ja Narva linna kultuuri ja spordi arengukavas.

Kohaliku omavalitsuse arengukava tähtsust märgib see, et selle koostamisega püütakse luua sotsiaalselt ja majanduslikult elujõulist ning looduskeskkonnaga tasakaalus kogukonda. Arengu kavandamise kaudu otsitakse stabiilsust, et tulla toime üha uute ja etteaimamatute olukordadega. (Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamise soovitusel 2002: 15)

Narva linna arengukava 2008-2018, mille ülesandeks on määratleda Narva linna arengu eesmärgid ja nende saavutamise võimalused keskmises ja lühiajalises perspektiivis – eesmärgid, mille saavutamine võimaldaks täita kohaliku omavalitsuse missiooni ja saavutada kuni 2020. aastani määratud linna arengu strateegilise visiooni (Narva linna arengukava 2008-2018: 4).

Narva linna omavalitsuse missioon seisneb linna territooriumil linna elanikele ja selle külalistele ning turistidele võimalikult soodsate elamis- ja puhkamistingimuste tagamises. Samuti on Narva linna visiooniks sh „2020. aastal on Ida-Virumaal loodud elamiseks, töötamiseks ja õppimiseks kõige paremad tingimused Narva linnas, sest linnas toimib konkurentsivõimeline üldhariduskoolide, koolieelsete lasteasutuste ja huvikoolide süsteem, mis toetub õpetamise kõrgele tasemele ja kaasaegsele materiaaltehnoloogiale baasile“. (Narva linna arengukava 2008-2018: 30)

Narva linna missiooni ja visiooni täitmist võimaldavad seatud strateegilised eesmärgid. Omakorda on iga strateegilise eesmärgi saavutamiseks määratud tegevussuunad, mille raames on püstitatud vastavad ülesanded.

Teiseks on Narva linnas perioodil 2011-2014 kehtivaks spordivaldkonna strateegiliseks dokumendiks Kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014. Narva linna kultuuri- ja spordivaldkonna visioon aastaks 2014. on sõnastatud järgmiselt: „Narva on avatud, arenev ning traditsioone säilitav eripalgelise kultuuri- ja spordieluga linn, kus on tagatud laialdased võimalused võimetekohaseks sportimiseks ning kultuuri tarbimiseks,

loomiseks ja edasiandmiseks erinevatele elanikkonna gruppidele“ (Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014: 18).

Narva linna kultuuri- ja spordivaldkonna arenguvisioni täitmise eelduseks on määratletud strateegiliste eesmärkide saavutamine ja selleks vajalike meetmete teostamine. Iga strateegilise eesmärgi saavutamiseks määratakse alaeesmärgid, omakorda iga alaeesmärgi täitmiseks rakendatakse vastavaid kavandatavaid tegevusi. Kokku on neli strateegilist eesmärki:

- Kultuuri- ja spordielu eripära, traditsioonid ja tegevused on säilitatud ja populariseeritud;
- Kultuuri- ja spordikeskkond on kvaliteetne, stimuleeriv ja uuendustele avatud;
- Kultuuri- ja spordielu infrastruktuur vastab tänapäeva nõuetele;
- Toimub efektiivne, teadvustatud ja eesmärgipärane kultuuri- ja spordialane koostöö. (Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014: 18-19)

Rääkides liikumisharrastuse valdkonna korraldusest Narva linnas, märgib autor, et kohaliku omavalitsuse tasandil toimub pidev töö kolme sektori liikumisharrastuse edendamisel. Narvas on kohaliku omavalitsuse tasandil spordi edendamine põhiliselt Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna ülesanne koostöös Narva Linna Arenduse ja Ökonoomika Ameti, Arhitektuuri- ja Linnaplaneerimise Ameti ja Sotsiaalabiameti Linnaarsti teenistusega.

Samas soodustavad liikumisharrastusega tegelemist munitsipaalsed spordikoolid (Narva Spordikool „Energia“ ja Narva Paemurru Spordikool), Narva Spordikeskus ning spordiasutused (sh ujula, jäähall, laskespordi tiir, lauatennise saal, sõudebaas, spordihall Energia), mis loovad soodsaid tingimusi ja pakuvad oma teenuseid spordiga ja liikumisharrastusega tegelemiseks.

Erasektori esindajateks, kes oma tegevuse eesmärgiks peavad spordi ja liikumisharrastuse edendamist ning tervisliku eluviisi populariseerimist, on tavaliselt spordiklubid ja spordikeskused. Suurimaks spordiklubiks Narvas on My Fitness.

Mittetulundussektorit ehk kolmandat sektorit esindavad Narvas põhiliselt MTÜ-d. Eesti Spordiregistris esitatud andmete kohaselt on käesolevaks ajaks Narvas registreeritud 63

spordiklubi, 2 spordiühendust ning Narva Kehakultuuri ja Spordiliit, mis on maakonna spordiliitude koosseisus. Eelnimetatud organisatsioonide ja ühenduste koostöös edendatakse liikumisharrastust Narvas.

Munitsipaalasutusi ja mittetulundusühinguid rahastatakse Narva linna eelarvest. Spordiklubide suhtes rakendatakse Narva Linnavolikogu poolt 2006. aastal kinnitatud „Narva linna eelarvest spordiklubidele toetuse eraldamise korda“, mis reguleerib Narva linna eelarvest klubide sporditegevuse toetamiseks vahendite taotlemisele esitatavaid nõudeid, taotluste läbivaatamise korda, toetuse eraldamise ja toetuse kasutamise üle järelevalve teostamise korda. (Narva linna eelarvest spordiklubidele toetuse eraldamise kord 2006)

Eelnimetatud korra p.1.2 kohaselt antakse vastavalt spordiseadusele toetust spordiklubidele, kes on registreeritud vastavalt seaduses sätestatud korrale. Korra p. 1.6 kohaselt arvestatakse linna eelarves spordiklubidele ettenähtud vahenditest toetust välja järgmiselt: 60% moodustab pearaha, 30% on toetus tulemuslikkuse eest ning 10% - toetus üritustele.

Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014 ettevalmistamise raames teostati SWOT-analüüs, mille käigus tuvastati põhilised kultuuri- ja spordivaldkonda tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud.

SWOT-analüüsi andmete kohaselt põhilisteks spordivaldkonna nõrkusteks perioodil 2011-2014 olid: 1) teatud väärtushinnangute kandjate ja spetsialistide vananemine, mis on tingitud noorte väljarändest ja noorte vähesest huvist spordi vastu, 2) spetsialistide töötasude madal konkurentsivõime ja spordiklubides palgaliste treenerite puudumine, 3) piiratud rahalised ressursid, 4) riiklike investeeringute vähesus, 5) kohalike suurte erasponsorite puudumine, 6) osa spordiasutuste materiaaltehnilisest baasist on amortiseerunud ja nõuab remonti, 7) spordibaaside puudumine linnas kõikide olemasolevate spordialade jaoks, 8) erivajadustega inimeste abiinventari ähesus ja selle ebakvaliteetsus, 9) kolmanda sektori organisatsioonide piiratud võimalused ja oskused lisaraha taotlemisel, 10) rahvusvahelise tähtsusega, välituristides huvi äratavate kultuuri- ja spordiürituste suhteline vähesus.

3. LIIKUMISHARRASTUSE ARENGUKAVA 2011-2014 ELLUVIIMISE ANALÜÜS NARVA LINNA NÄITEL

Lõputöö uuringuga soovis autor välja selgitada, kuidas Narva linna arengudokumentide strateegilised eesmärgid toetavad Liikumisharrastuse arengukavas 2011-2014 püstitatud eesmärgi liikumispaikade ja liikumisharrastusürituste tegevusvaldkondade lõikes planeerimise ja elluviimise etapis, tuvastada põhjused, miks osa püstitatud eesmärkidest jäi Narva linnas täitmata, ning lõpuks teha ettepanekuid liikumisharrastuse valdkonna töö parandamiseks.

Ühtlasi viis autor läbi ankeetküsitluse eesmärgiga täiustada dokumendianalüüsi käigus saadud tulemusi ja statistilistele andmetele tuginedes teha põhjalikumaid kokkuvõtteid. Ankeetküsitluse tulemused on esitatud Lisas 3. Uuringu tulemused ja kokkuvõtted on esitatud allpool.

3.1. Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 täitmise analüüs Narva linna näitel

Käesoleva lõputöö eesmärgi saavutamiseks viis autor läbi uuringu, mille raames analüüsis Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 täitmist Narva linna näitel. Põhiliselt tugines autor eelnimetatud arengukava tegevuskavas toodud tegevustele, Narva linnavalitsuse ametlikele dokumentidele ja linnavalitsuselt saadud andmetele. Arvestades seda, et töö raames uuris autor kohaliku omavalitsuse panust Liikumisharrastuse arengukava täitmisel, vaatles autor ainult neid tegevusi ja ülesandeid, mille rahastajaks ja elluviijaks oli kohalik omavalitsus, s.t. autorit huvitas ainult Liikumisharrastuse arengukava kaks tegevusvaldkonda: liikumispaigad ja liikumisharrastusüritused.

Käesolev uuring viidi läbi kvalitatiivse uurimismeetodi abil, kasutades kontentanalüüsi, mis võimaldab ametlike dokumentide sisu süsteemset ja detailset ülevaadet ja analüüsi. Käesoleva töö raames võimaldas dokumendianalüüs kaardistada Liikumisharrastuse arengukavas määratletud tegevuste kajastusi Narva kohaliku omavalitsuse strateegilistes dokumentides ja püstitatud eesmärkide täitmist. Dokumendianalüüsi eesmärgiks oli: 1) selgitada välja, mis osas Narva linna arengudokumentide strateegilised eesmärgid

toetavad Liikumisharrastuse arengukavas 2011-2014 püstitatud eesmärke liikumispaikade ja liikumisharrastusürituste tegevusvaldkondade lõikes planeerimise ja elluviimise etapil, 2) tuvastada põhjused, mis takistasid arengukavas püstitatud eesmärkide täitmist, 3) teha kokkuvõte Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 täitmise kohta Narva linna kohaliku omavalitsuse poolt, 4) määratleda liikumisharrastuse valdkonna toimimise parandamise võimalusi.

Uuringu raames analüüsiti Narva linna strateegilisi dokumente, arengukavasid, tegevuskavasid ja teisi ametlikke dokumente, hindamaks kuivõrd need toetavad Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 täitmist. Dokumendianalüüsi uurimisobjektiks olid:

- 1) Liikumisharrastuse arengukava tegevuskava 2011-2014 liikumispaikade ja liikumisharrastusürituste valdkondade lõikes: sätestab kohaliku omavalitsuse tegevused aastateks 2011-2014 liikumisharrastuse arengukava eesmärkide täitmiseks;
- 2) Narva linna arengukava 2008-2021 strateegiliste eesmärkide lõikes: arengukava visiooni osa „kaasaegne infrastruktuur tagab narvalastele ja linna külalistele soodsa, turvalise ja mugava elukeskkonna, samuti loob võimalused ettevõtluse arenguks ja selle konkurentsivõime tõstmiseks“ määrab tegevussuundi ja ülesandeid;
- 3) Narva linna kultuuri ja spordi arengukava tegevuskava 2011-2014 lõikes: kavandab tegevusi ja määratleb ülesandeid arengukava täitmisel;
- 4) Muud dokumendid, mis võimaldavad paremini hinnata Liikumisharrastuse arengukava täitmist Narva linnas läbi viidud tegevuste osas s.h. Narva linna 2011., 2012., 2013. ja 2014. aasta konsolideerimisgrupi majandusaastaruanded, Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna 2011., 2012., 2013. ja 2014.aasta tegevusaruanded kultuuri- ja spordi alal.

Võttes arvesse fakti, et analüüsitava dokumentide puhul ei kehti ühesed indikaatorid ehk mõõdikud, mis aitavad detailselt hinnata planeeritud tegevuste täitmist, tuginedes ühele või teisele indikaatorile (rahaliste vahendite suurusele, inimeste arvule jne), koostas autor kontentanalüüsi läbiviimiseks ja võrreldava tulemuse saamiseks neljapunktilise skaala hinnangutega „puudub“, „madal“, „keskmine“ ja „kõrge“, mille kohta kehtisid järgmised kriteeriumid:

Hinnangu „puudub“ sai tegevus/meede, mida ei ole kajastatud Narva linna strateegilistes dokumentides aastatel 2011-2014 (ehk planeerimise etapil) ega teostatud käesoleval perioodil (elluviimise etapil). Hinnangu „madal“ sai tegevus/meede, mis leidis kajastust nii planeerimise kui ka elluviimise etapil vähemalt üks kord. Hinnangu „keskmine“ sai tegevus/meede, mida kajastati eelnimetatud perioodil Narva linna plaanides ja teostatud tegevuste jaotuses vähemalt kaks korda. Hinnangu „kõrge“ sai tegevus/meede, mis leidis kajastust nii planeerimise kui ka elluviimise etapil kolm või neli korda.

Tuginedes Narva linna spordivaldkonna korraldusele, vaatleb autor kõigepealt, kui suure osa moodustas spordivaldkonna eelarve Narva linna ja spordivaldkonna tegevust koordineeriva Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna eelarvest.

Tabel 2. Narva linna spordivaldkonna eelarve 2011.-2014.aastani

Aasta	Narva linna täidetud eelarve (eurodes)	Narva LV Kultuuri-osakonna täidetud eelarve (eurodes)	Spordi-valdkonna eelarve (eurodes)	Osakaal Narva linna eelarvest (%)	Osakaal Kultuuri-osakonna eelarvest (%)
2011	47 316 645	24 769 237	2 376 051	5,02%	9,59%
2012	52 273 096	25 525 482	2 423 463	4,64%	9,49%
2013	63 829 199	28 664 442	2 696 522	4,22%	9,41%
2014	66 259 281	29 298 993	2 717 890	4,1%	9,28%
Kokku:	229 678 221	108 258 154	10 213 926	4,45%	9,45%

Andmed: Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakond. Autori koostatud.

Tabelist 2 on näha, et perioodil 2011-2014 kasvas nii Narva linna kui ka Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna eelarve ja omakorda ka spordivaldkonna eelarve. Kuid protsendilises suhtes spordivaldkonna eelarve on nelja aasta jooksul vähenenud. Vastavalt saadud andmetele langes spordivaldkonna eelarve osa Narva linna eelarves alates perioodi algusest kuni selle lõpuni 5,02%-lt kuni 4,1%-ni ehk 0,92% võrra. Samas on vähenenud vastav osa Kultuuriosakonna eelarves. Kui 2011. aastal

spordivaldkonna eelarve moodustas 9,59% osakonna eelarvest, siis 2014. aastaks see on langenud kuni 9,28% ehk 0,31% võrra.

Eelpoolöeldut arvesse võttes võib nentida, et 2014. aastaks on ühtlasi vähenenud spordivaldkonna liikumisharrastusele eraldatav rahaliste vahendite maht ja samuti liikumisharrastuse edendamisele suunatud teostatud tegevuste arv. Arvestades seda, et ka teised Narva Linnavalitsuse osakonnad soodustavad liikumisharrastuse edendamist näiteks spordiehitiste projekteerimise ja ehitamise osas, vaatleb autor lähemalt planeeritud ja teostatud Narva linna kohaliku omavalitsuse tegevusi aastatel 2011-2014, tuginedes Liikumisharrastuse arengukava tegevuskavas määratud tegevustele kahes arengukava tegevusvaldkonnas ehk liikumispaikadele ja liikumisharrastusüritustele.

3.2. Liikumispaigad

Alustades liikumispaikade tegevusvaldkonna analüüsi, tuleb märkida, et tegevusvaldkonna põhiliseks eesmärgiks liikumisharrastuse võimaluste parandamisel on uute liikumis- ja sportimispaikade rajamine ning olemasolevate edasiarendamine ning nende teenuste kättesaadavuse parandamine (Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014: 17).

Tabel 3. Narva linna elanike arv spordiobjekti kohta seisuga 31.12.2014

Spordiobjekti liik	Üldarv	Elanike arv spordiobjekti kohta
Jäähall	1	59 049
Kergliiklustee	2	29 525
Spordikeskus	2	29 525
Spordiväljak	3	19 683
Stadion	6	9 842
Suusarada	1	59 049
Terviserada	1	59 049
Ujula	1	59 049

Andmed: Eesti Spordiregister. Eesti Statistikaamet. Autori koostatud.

Eesti Spordiregistri andmete kohaselt oli seisuga 31.12.2014 Narva linnas 40 funktsioneerivat spordiobjekti, millest 16 võib kasutada liikumisharrastusega

tegelemiseks. Ülalpool esitatud Tabelis 3 on esitatud statistilised andmed Narva linna elanike arvu kohta liikumisharrastusega tegelemiseks sobivate spordiobjektide suhtes seisuga 31.12.2014 .

Arengukava tegevuskavas on liikumispaikadega seotud valdkonnas kavandatud kuus tegevust, mis eeldavad konkreetsete meetmete rakendamist. Järgnevalt vaadeldakse ja analüüsitakse eraldi võetud tegevusi.

Tegevuskava esimeseks tegevuseks on määratletud liikumispaikade arendamine, mis eeldab kuue meetme kasutamist. Olulisemateks tegevusteks arengukava perioodi jooksul peetakse liikumispaikade võrgu edasiarendamist, pidades silmas eesmärki, mille kohaselt peab liikumispaik olema 15 minuti kaugusel inimese elukohast (Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014: 17). Eesmärgi saavutamiseks on tegevuskavas kavandatud kuus erinevat meetet.

1) Ujulate võrgu laiendamine (sh väliujulate loomine). Meetme tulemuseks on uued või korrastatud ujulad/ väliujulad kohalike omavalitsuste territooriumil. Eeldatavalt võiks käesoleva meetme kokkupuutepunktiks Narva linna strateegiliste plaanidega olla Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014 strateegiliste arengueesmärkide (SE) ja eesmärkide (E) lõikes:

SE3: Kultuuri ja spordielu infrastruktuur vastab tänapäeva nõuetele.

E3.3:Linna infrastruktuur võimaldab spordiga tegelemist ja tervislike eluviiside harrastamist.

Narva linna arengukava 2008-2018 strateegiliste eesmärkide ja tegevussuundade (TS) lõikes:

SE 1.2: Elukeskkonna infrastruktuur on parandatud.

TS 1.2.2: Soodustada linna infrastruktuuri abil tervislike eluviiside harrastamist ja kvaliteetset vaba aja veetmist.

Võttes arvesse ülaltoodu ja Narva linna 2011., 2012., 2013. ja 2014. aasta konsolideerimisgrupi majandusaastaaruannetes esitatud teostatud tegevuste ja projektide ning Narva linna arengukava täitmise ülevaate, võib nentida, et antud meetet ei ole

rakendatud perioodil 2011-2014, samas ei ole see kantud tuleviku projektide/tegevuste loetelusse. Tuleb märkida, et ujulatega seotud tegevused ei ole sisse kantud kehtivasse tegevuskavasse, mis kinnitab, et antud küsimus ei ole olnud Narva linna jaoks prioriteetne. Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna spetsialisti sõnul ei vaadelnud Narva linn eelnimetatud perioodil ujulate võrgu laiendamist ega olemasoleva uuendamist rahaliste vahendite puudumise tõttu.

2) Orienteerumise püsiradade ja orienteerumiskaartide loomine. Eesti Orienteerumisliidu (EOL), regionaalsete tervisekeskuste, Kohaliku omavalitsuste (KOV) ja Hasartmängumaksu Nõukogu (HMN) koostöö tulemusena luuakse orienteerumise püsiradasid ja koostatakse O-kaarte. Eeldatavalt võiks meetet käsitleda järgmiste Narva linna arengukava 2008-2018 strateegiliste eesmärkide ja tegevussuundade (TS) lõikes:

SE1.2: Elukeskkonna infrastruktuur on parandatud.

TS1.2.2: Soodustada linna infrastruktuuri abil tervislike eluviiside harrastamist ja kvaliteetset vaba aja veetmist.

Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014 strateegiliste arengueesmärkide ja eesmärkide lõikes:

SE1: Kultuuri- ja spordielu eripära, traditsioonid ja tegevused on säilitatud ja populariseeritud.

E1.4: Linnas on tagatud mitmekülgsed sportimisvõimalused.

Tuginedes eeltoodule ja Narva linna 2011., 2012., 2013. ja 2014. aasta majandusaastaaruannetele, võib nentida, et käesoleva meetme rakendamise tulemusi ei ole dokumentides kajastatud ega pole ka neid planeeritud. Siiski võib märkida, et 2014. aastal Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna poolt korraldatud ürituse „Metsakõnd 2014“ raames pakuti Narva linna koolide õpilastele osalemist orienteerumise elementidega matkal Äkkeküla Pähklikmäe terviseradadel. Eelnimetatud ürituse jaoks koostati orienteerumiskaardid, mida täidetud ja muudetud kujul on kasutatud ka hiljem. Käesolev teema on Narva koolide seas populaarne ja aktuaalne. Samas on Äkkeküla Pähklikmäe terviseradade haldaja, Narva linna kohaliku omavalitsuse poolt loodud asutus SA Narva Linna Arendus, huvitatud antud valdkonna edendamisest ja

edasiarendamisest. Peamiseks põhjuseks, miks käesolev meede jäi täitmata, on inimressursi puudus nii kultuuriosakonnas kui ka sihtasutuses, kelle pädevuses on käesoleva projekti realiseerimine.

3) Liikumisradade märgistamine. Meetme tulemusena aitavad keskuste arendamisele ja märgistamisele kaasa SA Eesti Terviserajad, HMN. Tulemuseks on turvaliselt kasutatavad terviserajad.

Käesolev meede ei leidnud kajastust Narva linna strateegilistes dokumentides, kuid on kajastatud Äkkeküla Terviseraja hallatava asutuse ametlikes dokumentides.

Arvestades seda, et Narva linnas asuvate Äkkeküla Pähklimäe Terviseradade haldajaks on Narva linnast sõltuv üksus SA Narva Linna Arendus, esineb antud meetme teostaja/vastutajana sihtasutus. Äkkeküla Pähklimäe Terviseradade haldajate juhatuse sõnul toimub sihtasutuse ja SA Eesti Terviserajad vahel pidev koostöö alates 2007. aastast. Käesolevat meedet rakendati terve perioodi kestel, alates 2011. aastast, projekti „Äkkeküla matka- ja loodusraja arendamine, I etapp“ algusega. Terviseradade märgistamine jätkus ka järgmistel aastatel, projekti „Äkkeküla matka- ja loodusraja arendamine, II etapp“ lõpuni. Käesolev teema jääb aktuaalseks nii SA Eesti Terviserajad kui ka terviseradade haldajate jaoks, sihtasutused jätkavad pidevat koostööd ka edaspidi.

4) Terviseradade liikumiseeskirjade koostamine. SA Eesti Terviserajad ja keskuste koostöö tulemusena valmistatakse ette terviseradadel liikumise eeskirjad, kui praegusel hetkel neid veel ei ole.

Perioodil 2011-2014 ei olnud käesolev meede Äkkeküla Pähklimäe Terviseradade haldajate poolt rakendatud, samuti pole liikumiseeskirjade koostamisel tehtud koostööd SA-ga Eesti Terviserajad. Samuti pole antud meedet kajastatud Narva linna arengukavas 2008-2018 ega SA Narva Linna Arendus strateegilistes dokumentides, eeldatavasti samal eelpool mainitud põhjusel.

5) Parkimisvõimaluste parandamine. Meetme tulemusena KOV, tervisekeskused ja SA Eesti Terviserajad loovad keskuste juurde vajalikud parkimistingimused. Eeldatavad

tegevused leiavad kajastust Narva linna arengukava 2008-2018 strateegiliste eesmärkide, tegevussuundade, ülesannete (ÜL) ja tegevuste lõikes:

SE1.1: Transpordi infrastruktuur vastab tänapäeva nõuetele.

TS1.1.1: Luua kaasaegne ja mugav liiklusinfrastruktuur.

ÜL1.1.1.8: Parkimise korraldamine.

T: Parkimisalade projekteerimine tänavate projekteerimistööde raames.

T: Parkimisalade ehitamine tänavate rekonstrueerimistööde raames.

Käesoleva meetme vastutavaks struktuuriüksuseks on Arhitektuuri- ja Linnaplaneerimise Amet. Perioodil 2011-2014 ei rakendatud antud meedet ja Narva linna 2011., 2012. ja 2013. aasta majandusaastaruannetes esitatud andmete kohaselt olid tegevuskavas planeeritud tegevused lükatud edasi tulevikku rahaliste vahendite puudumise tõttu eelarves. 2014. a linna majandusaastaruande andmete kohaselt 2014. aasta seisuga oli käesoleva meetme staatus „elluviimisel“, meetme elluviimise täitmise tähtaeg oli lükatud 2014. aastalt edasi 2015. aastale. Tuleb märkida, et käesolev teema jääb aktuaalseks ja vastavalt kehtivale Narva linna arengukava tegevuskavale on parkimisalade projekteerimistööd planeeritud teostada aastatel 2015- 2021.

Tegevuskava teiseks tegevuseks on liikumis- ja spordipaikade ning mänguväljakute rajamine programmitoetuse põhimõttel. Tulemuseks on KOV eestvedamisel uute spordi- ja mänguväljakute rajamine. Eelnimetatud tegevused on kajastatud allpool märgitud Narva linna dokumentides.

Käesolev tegevus on kajastatud Narva linna arengukava 2008-2018 strateegiliste eesmärkide ja tegevussuundade lõikes:

SE1.2: Elukeskkonna infrastruktuur on parandatud.

TS1.2.2: Soodustada linna infrastruktuuri abil tervislike eluviiside harrastamist ja kvaliteetsset vaba aja veetmist.

ÜL1.1.1.2. Jalgrattateede ehitamine.

T31: Jalgrattateede projekteerimine.

T32: Jalgrattateede ehitustööd.

ÜL1.2.2.1: Spordikomplekside- ja rajatiste ehitamine ja rekonstrueerimine.

- T65: Mängu- ja spordiväljakute rajamine (Kangelaste pr 11b).
- T67: Avalike spordi- ja mänguväljakute renoveerimine ja ehitamine.
- T68: Kinnise ekstreempargi ehitustööd (Äkkeküla spordi- ja vabaajakeskuse juures).
- T69: Kinnise ekstreempargi ehitustööd (Äkkeküla spordi- ja vabaajakeskuse juures).
- T70: Äkkeküla spordi- ja puhkeala arendamine (ettevalmistustööd).
- T71: Äkkeküla spordi- ja tervisekeskuse hoone ehitustööd.

Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014 strateegiliste arengueesmärkide ja eesmärkide lõikes:

SE3: Kultuuri ja spordielu infrastruktuur vastab tänapäeva nõuetele.

E3.3: Linna infrastruktuur võimaldab spordiga tegelemist ja tervislike eluviiside harrastamist.

T: Jalgrattateede projekteerimine ja ehitamine.

T: Avalike spordi- ja mänguväljakute renoveerimine ja ehitamine.

T: Kinnise ekstreempargi projekteerimine ja ehitamine (Äkkeküla spordi- ja vabaajakeskuse juures).

T: Äkkeküla matka- ja loodusraja rajamine.

T: Äkkeküla puhke- ja spordikeskuse rajamise arendamine.

T: Narva ja Narva-Jõesuu vahelise terviseraja projekteerimine ja ehitamine.

Vastavalt Narva linna 2013. aasta majandusaastaruandele teostati 2013. aastal ühe mängu- ja spordiväljaku rajamise I etapp aadressil Kangelaste pr 11b. 2011. ja 2012. aasta majandusaastaruannete kohaselt lükati aastatel 2011- 2012 valminud, avalike spordi- ja mänguväljakute renoveerimisele ja ehitamisele suunatud ning koolieelsete lasteasutuste mängu- ja spordiplatside ning koolistaadionite ja territooriumide rekonstrueerimisega seotud projektid edasi tulevikku rahaliste vahendite puudumise tõttu eelarves. Mänguväljakute rajamisega seotud, 2014. aastale planeeritud muud tegevused on lükatud edasi 2015. aastale. Arvestades eelpoolöeldut võib teha kokkuvõtte, et planeeritud tegevused olid täidetud vaid osaliselt.

Samas pöörab autor tähelepanu sellele, et antud teema on jäänud aktuaalseks, mida kinnitab asjaolu, et 2014. aastal algasid ettevalmistustööd suurte projektide elluviimiseks järgmisel perioodil, näiteks Narva Äkkeküla spordikompleksi arendamisele suunatud tegevused, Äkkeküla lasketiiru projekteerimine ja

ettevalmistustööd Äkkeküla spordi- ja puhkeala arendamise osas. Samas 2014. aasta lõpus kuulutati välja jalgrattateede projekteerimistööde hange tulevase linna jalgrattateede võrgu rajamiseks. Narva 2014. aasta majanduaastaruande kohaselt oli tulevikku lükatud projektide ja tegevuste hulgas ka mitu suurt projekti, näiteks kinnise ekstreempargi projekteerimine (Äkkeküla spordi- ja vabaajakeskuse juurde), Äkkeküla lasketiiru ehitamine, Narva piirkondliku spordi,- tervise- ja rehabilitatsioonikeskuse projekteerimine, Narva sõudebaasi rekonstrueerimistööde II etapp ning erainvesteeringute kaasamine infrastruktuuri, mis soodustab erinevate sportlike sh tervislike eluviiside harrastamist ja kvaliteetselt vaba aja veetmist. Projektide elluviimise edasilükkamise põhjuseks on eelarve rahaliste vahendite puudus.

Arengukava liikumispaikade tegevusvaldkonna kolmandaks tegevuseks on regionaalsete tervisespordikeskustesse investeerimine programmitoetuse põhimõttel. Tegevuse tulemusena jätkatakse antud perioodil igas maakonnas ühe prioriteetse tervisespordikeskuse väljaarendamist. Perioodil 2011-2014 oli Ida-Virumaa prioriteetseteks tervisespordikeskusteks valitud Illuka vallas asuv Pannjärve Tervisespordikeskus ja Kohtla-Nõmme vallas asuv Kohtla-Nõmme Talvekeskus. Järelikult ei olnud antud tegevus Narva linna arengukavas 2008-2018 kajastatud ega ellu viidud.

Eelnimetatud tegevusele toetub ka määratletud meede ehk terviseradade arendamine, mille rahastajaks ja elluviijaks on SA Eesti Terviserajad. Meetme tulemusena arendab SA Eesti Terviserajad koostöös erasektoriga (Eesti Energia, Merko, Swedbank) keskusi üle Eesti. Peamiselt tegi SA Eesti Terviserajad antud perioodi kestel, aastatel 2011-2014 koostööd SA-ga Narva Linna Arendus, Äkkeküla Pähklimäe Terviseradade haldajaga, objekti väljaarendamise osas.

Samuti leidis käesolev meede kajastust Narva linna kultuuri ja spordi arengukavas 2011-2014 strateegiliste arengueesmärkide ja eesmärkide lõikes:

SE3: Kultuuri ja spordielu infrastruktuur vastab tänapäeva nõuetele.

E3.3:Linna infrastruktuur võimaldab spordiga tegelemist ja tervislike eluviiside harrastamist.

T: Äkkeküla matka- ja loodusraja rajamine.

Nagu juba varem mainitud, rajati Äkkeküla matka- ja loodusrada projekti „Äkkeküla matka- ja loodusraja arendamine, I etapp“ raames 2012. aastal. 2014. aastal lõpetati projekt „Äkkeküla matka- ja loodusraja, II etapp“, mis oli suunatud Äkkeküla spordi- ja puhkeala edasiarendamisele.

Järgmiseks ehk neljandaks tegevusvaldkonna tegevuseks on liikumis- ja sportimisvõimaluste kättesaadavuse parandamine, mille tulemusena rajab KOV liikumisiradasid/spordibaase asustatud piirkondade lähedusse ning tagab soodsad transpordiühendused vastavate keskustega. Eeldatavasti võiksid eelpool mainitud tegevused toetada järgmisi Narva linna strateegilisi eesmärke Narva linna arengukava 2008-2018 strateegiliste eesmärkide ja tegevussuundade lõikes:

SE1.1: transpordi infrastruktuur vastab tänapäeva nõuetele

TS1.1.1: luua kaasaegne ja mugav liiklusinfrastruktuur

Perioodil 2011-2014 korraldas Narva bussitransporti munitsipaalne bussifirma AS Narva Bussiveod. Aktsiaselts on 100% Narva linna osalusega ettevõtte. Kuid võttes arvesse, et uuritava perioodi jooksul ei ole Narva linnas rajatud uusi liikumisiradasid/spordibaase, ei ole järelikult püstitatud küsimust linnaelanikele soodsa transpordiühenduse tagamisest uutele objektidele.

Rakendatavaks meetmeks on transpordi korraldamine spordibaasidesse. Meetme tulemusena korraldab KOV võimalusel (bussi)transpordi regionaalsetesse keskustesse. 2011. ja 2013. aasta linna majandusaastaaruannete kohaselt on suurenenud AS Narva Bussiveod teenindatav linnaliinide ja maakonnaliinide maht. Peale linnaliinide teenindab ettevõtte 9 marsruuti, mis kulgevad suvilarajoonidest kuurortlinna Narva-Jõesuuni, mida küll ei saa pidada regionaalseks keskuseks Ida-Viru arenenud spordikeskuste kontekstis. Olemasolevate baasidega on transpordiühendus olemas.

Viiendaks tegevuseks on koolispordi arendamine. Eeldatakse, et Eesti Koolispordi Liidu (EKSL) kaudu rahastatakse õpilaste liikumisharrastust ja koolidevahelisi võistlusi. Antud tegevus leidis kajastust Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014 strateegiliste arengueesmärkide ja eesmärkide lõikes:

SE1: Kultuuri- ja spordielu eripära, traditsioonid ja tegevused on säilitatud ja populariseeritud.

E1.3: Noortele on loodud võimalused igakülgselt huvitegevuseks ja- hariduseks ning isiksuse arendamiseks.

T: Noorte initsiatiivi ja aktiivsuse toetamine.

E1.4: Linnas on tagatud mitmekülgsed sportimisvõimalused.

T: Noortesporti arendamine.

T: Koolispordisüsteemi arendamine.

E1.5: Linna elanike vaba aeg on sisustatud regulaarsete, kvaliteetsete ja eripalgeliste kultuuri- ja spordiüritustega.

T: Programmiliste aastaringsete ürituste läbiviimine.

T: Spordivõistluste ja ürituste läbiviimine.

T: Koolispordiürituste mitmekesistamine ja nende arvu suurendamine tagamaks noorte huvi spordi vastu.

SE4: Toimub efektiivne, teadvustatud ja eesmärgipärane kultuuri- ja spordialane koostöö.

E4.1: Koostöö kultuuri-, spordi- ja haridusasutuste vahel on tõhustunud.

T: Erinevate valdkondade esindajatest töörühmade loomine ürituste korraldamiseks .

Tabel 4. Koolispordile eraldatud toetused aastail 2011-2014

Aasta	Spordivaldkonna eelarve (eurodes)	Toetused koolispordile kokku (eurodes)	Toetused Narva linna eelarvest (eurodes)	Osakaal spordivaldkonna eelarvest (%)
2011	2 376 051	8 035	5 000	0,34%
2012	2 423 463	10 475	5 000	0,43%
2013	2 696 522	11 498	5 500	0,43%
2014	2 717 890	11 500	5 500	0,42%
Kokku:	10 213 926	41 778	21 000	0,41%

Andmed: Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakond. Autori koostatud.

Aastatel 2011-2014 on Narva linn pidevalt panustanud koolispordi arengusse. Käesoleval ajal koordineerib koolispordi arengut Narvas 2004. aastal asutatud Narva

Koolispordi Liit. Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna poolt esitatud andmetele tuginedes esitab autor Narva Koolispordi Liidule eraldatud tegevustoetused aastate kaupa Tabelis 4.

Tabelist 4 on näha, et perioodil 2011-2012 on koolispordile eraldatud toetused kasvanud 0,09% võrra, ülejäänud perioodil, aastatel 2012-2014, jagunesid toetused aastate kaupa peaaegu ühtlaselt.

Tabel 5. Narvas elavad noored vanuses 7-19 aastat aastatel 2011-2014

Aasta	Narva elanikud kokku	Narva noored vanuses 7-19	% Narva elanikkonnast
2011	62 200	7040	11,32%
2012	60 454	6 991	11,56%
2013	59 888	7 084	11,83%
2014	59 049	7 106	12,03%
Kokku:	241 591	28 221	11,68%

Andmed: Eesti Statistikaamet. Autori koostatud.

Autor pöörab tähelepanu asjaolule, et Eesti Statistikaameti andmete kohaselt on Narvas elavate noorte arv vanuses 7-19 aastat perioodil 2011-2014 iga aastaga kasvanud ja 2014. aasta lõpuks moodustasid noored Narva linna elanikkonnast 12,03% .

Samas eeldab antud peatükk liikumisharrastuse inventari soetamise meetme rakendamist, mille tulemusena käivitatakse inventari soetamise programm Eesti Koolispordi Liidu, Hasartmängumaksu Nõukogu ja KOV koostöös. Meede võiks olla samuti kajastatud Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014 SE1 ja E1.4 lõikes, kuid terve perioodi jooksul ei ole see eraldi toodud tegevusena tähistatud. Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna andmetel soetati perioodil 2011-2014 liikumisharrastuse inventari ainult 2012. aastal 50 suusakomplekti ulatuses suusalaenutuse hooaja avamisel Äkkekülas. Asjakohasena võiks tuua 2013. aastal Spordikoolituse ja Teabe Sihtasutuse poolt läbiviidud projekti „Koolide sportimistingimuste kaardistamine“ tulemusi, mille eesmärgiks oli kaardistada Eesti koolide sportimistingimusi 2013. aastal ja üheks põhiülesandeks oli koguda andmeid koolides puuduoleva spordiinventari kohta. Ida-Virumaal kaardistati 45 kooli. Projekti tulemused näitavad, et Ida-Virumaa koolid tunnevad puudust kõigepealt

suusavarustusest, erinevatest pallidest, kõrgushüppe vahenditest, võimlemismattidest ja võrkpallidest. Meetme täitmata jätmise põhjuseks on rahaliste vahendite puudumine.

Viimaseks tegevuseks on määratletud olemasolevate spordibaaside käigushoidmine, mille tulemusena jätkab KOV antud tegevust, mis on leidnud kajastust Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014 strateegiliste arengueesmärkide ja eesmärkide lõikes:

SE3: Kultuuri- ja spordielu infrastruktuur vastab tänapäeva nõuetele.

E3.1: Kultuuri- ja spordiasutustes on kvaliteetsed ja kaasaegsed tingimused.

T: Asutuste remondiplaani koostamine.

T: Projekteerimistööde läbiviimine.

T: Ruumiliste tingimuste kaasajastamine.

T: Asutuste materiaal-tehnilise baasi korrastamine.

T: Kultuuri- ja spordiasutustes tuleohutuse tagamine.

T: Asutustele tehtud ettekirjutuste analüüsimine, nõuete täitmine.

T: Asutuste valgustus- ja elektriseadmete vahetamine.

Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna peaspetsialisti andmetel jätkas Narva linn perioodil 2011-2014 spordibaaside toetamist. Eraldatud toetused on sisse kantud spordibaase haldavate asutuste eelarvesse. Samuti jätkab Narva linn spordibaaside tegevuse toetamist ja arendamist ka tulevikus.

Võttes arvesse kõike eelpoolöeldut, kaardistas autor saadud andmed, mis on esitatud allpool Tabelis 6.

Tabel 6. Liikumispaikade tegevusvaldkonna tegevuste/meetmete tähtsus planeerimise ja elluviimise etappidel Narva linnas

Jrk nr	Tegevus/meede	Tähtsus planeerimise etapil	Tähtsus elluviimise etapil
1.	Liikumispaikade arendamine		
1.1.	Ujulate võrgu laiendamine (sh väliujulate loomine)	Puudub	Puudub
1.2.	Orienteerumise püsiradade ja orienteerumiskaartide loomine	Puudub	Madal
1.3.	Liikumisradade märgistamine	Kõrge	Kõrge
1.4.	Terviseradade liikumiseeskirjade koostamine	Puudub	Puudub
1.5.	Parkimisvõimaluste parandamine	Kõrge	Puudub
2.	Liikumis- ja spordipaikade ning mänguväljakute rajamine programmitoetuse põhimõttel	Kõrge	Madal
3.	Regionaalsete tervisespordikeskustesse investeerimine programmitoetuse põhimõttel	Puudub	Puudub
3.1.	Terviseradade arendamine	Kõrge	Kõrge
4.	Liikumis- ja sportimisvõimaluste kättesaadavuse parandamine	Puudub	Puudub
4.1.	Transport spordibaasidesse	Puudub	Puudub
5.	Koolispordi arendamine	Kõrge	Kõrge
5.1.	Liikumisharrastuse inventari soetamine	Puudub	Madal
6.	Olemasolevate spordibaaside käigushoidmine	Kõrge	Kõrge

3.3. Liikumisharrastusüritused

Liikumisharrastuse edendamiseks on mitmeid erinevaid viise ja liikumisharrastusürituste läbiviimine on üheks kõige tulemuslikumaks meetodiks.

Liikumisharrastusüritused on teine Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 tegevusvaldkond, mille eesmärgiks seadis Kultuuriministerium liikumisharrastusega seotud sündmustest osavõtjate arvu samal tasemel püsivust või suurenemist ning korraldamisel erinevate sihtgruppide vajadustega arvestamist (sh pered, puuetega inimesed, seeniorid) (Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014: 20).

Liikumisharrastusürituste tegevusvaldkonnas on määratletud üks peamine tegevus ehk liikumisharrastusürituste korraldamine, mille tulemusena toetab Kultuuriministeerium läbi maavalitsuste harrastussporti maakondades, konkursi põhjal liikumisharrastuse projekte ning spordiühendusi. Tegevuste elluviijaks on MTÜ-d ja maakondade spordiliidud koostöös kohaliku omavalitsuse, spordialaliitude ja suurürituste korraldajatega. Narva Linnavalitsuses vastutab spordiürituste korraldamise eest Kultuuriosakond. Autor leidis, et eelnimetatud tegevused on kajastatud Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014 järgmiste strateegiliste arengueesmärkide ja eesmärkide lõikes:

SE1: Kultuuri- ja spordielu eripära, traditsioonid ja tegevused on säilitatud ja populariseeritud.

E1.4: Linnas on tagatud mitmekülgsed sportimisvõimalused.

T: Spordiklubide tegevuse ja ürituste toetamine.

E1.5: Linna elanike vaba aeg on sisustatud regulaarsete, kvaliteetsete ja eripalgeliste kultuuri ja spordiüritustega.

T: Rahvaspordiürituste läbiviimine.

T: Spordivõistluste ja ürituste läbiviimine.

SE4: Toimub efektiivne, teadvustatud ja eesmärgipärane kultuuri ja spordialane koostöö.

E4.1: Koostöö kultuuri-, spordi- ja haridusasutuste vahel on tõhustunud.

T: Soodsa üüriga tegevuspindade võimaldamine linna hallatavates või eraasutustes.

E4.2: Siseriiklikud ja rahvusvahelised koostöösidemed on tugevnenud.

T: Üleriigiliste ja rahvusvaheliste võistluste, konkursside ja ürituste läbiviimine.

Võttes arvesse suurimaid Narva linnas läbiviidud spordiüritusi/ tähtsamaid spordielu sündmusi, nendib autor, et majandusaastaruannetes esitatud andmete kohaselt toimus linnas 2011. aastal – 23 märgilist spordiüritust/ tegevust, millest seitse olid liikumisharrastusüritused, 2012. aastal - 23 tähtsat spordisündmust, millest kuus olid liikumisharrastusüritused, 2013. aastal – 21, millest viis ja 2014. aastal – 22, millest seitse olid Narva Linnavalitsuse toetatud liikumisharrastuse sündmused.

Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna peaspetsialisti poolt esitatud andmete kohaselt toetas Narva linn perioodil 2011-2014 ülelinnalisi üritusi 1 107 821 euro ulatuses, mis moodustab 10,85% antud perioodi üldisest spordivaldkonna eelarvest. Samuti eraldati Kultuuriosakonna hallatavatele spordiasutustele ürituste korraldamiseks antud perioodil 473 155 eurot, mis moodustab 4,63% sama perioodi spordivaldkonna kogueelarvest. Tabelis 7 toodud andmetele tuginedes järeldeb autor, et üritustele eraldatav toetus on perioodi jooksul vähenenud. Ülelinnaliste ürituste osa spordivaldkonna eelarvest on nelja aasta jooksul vähenenud 1,91%, spordivaldkonna hallatavate asutuste poolt korraldatavatele üritustele eraldatav toetus vähenes sama perioodi jooksul 0,95%.

Tabel 7. Spordiürituste korraldamisele eraldatud toetused aastail 2011-2014

Aasta	Spordi- valdkonna eelarve (eurodes)	Ülelinnalised üritused (eurodes)	Osakaal spordi- valdkonna eelarvest (%)	Hallatavate asutuste poolt korraldatavad üritused (eurodes)	Osakaal spordi- valdkonna eelarvest (%)
2011	2 376 051	281 713	11,86%	122 949	5,17%
2012	2 423 463	273 862	11,3%	121 354	5,01%
2013	2 696 522	281 710	10,45%	114 031	4,23%
2014	2 717 890	270 536	9,95%	114 821	4,22%
Kokku:	10 213 926	1 107 821	10,85%	473 155	4,63%

Andmed: Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakond. Autori koostatud.

Samuti toetab Narva linn spordiklubide tegevust, mis soodustab spordialast mitmekesisust omavalitsuses. Eesti Spordiregistri andmetel oli Narvas 2014. aasta detsembri seisuga 72 erisuunalist spordiklubi. Vastavalt 12.01.2006 vastu võetud Narva linna eelarvest spordiklubidele toetuse eraldamise korra punktile 1.6 arvestatakse linna eelarves spordiklubidele ettenähtud vahendeid järgmiselt: 60% moodustab pearaha, 30% - toetus tulemuslikkuse eest ning 10% - toetus üritustele.

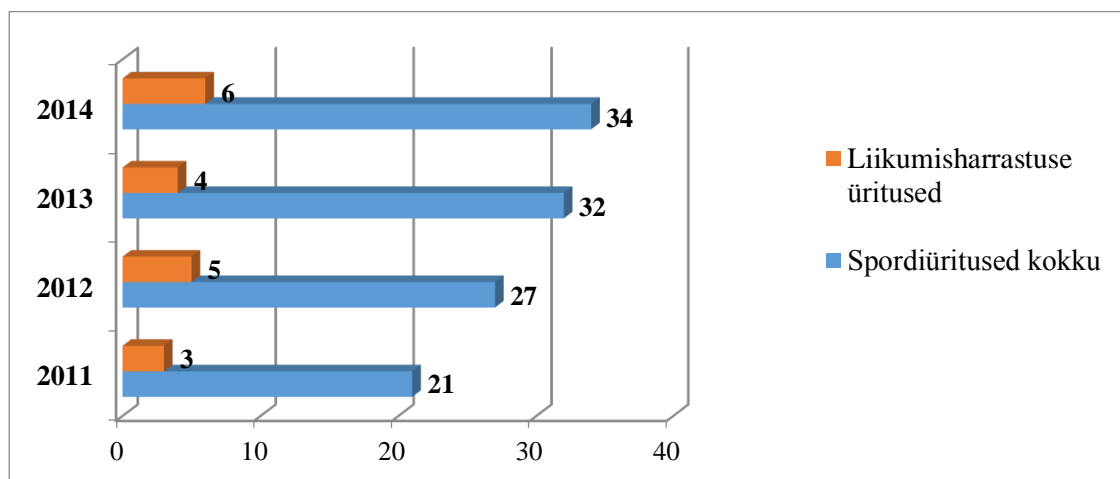
Tuginedes Tabelis 8 esitatud Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakonna avalikustatud andmetele, järeldeb autor spordiklubidele eraldatavate toetuste kasvu. Kui 2011. aastal moodustasid toetused 2,69% spordivaldkonna eelarvest, siis 2014. aastal moodustasid need juba 3,68%. Samuti on näha spordiklubidele ürituste läbiviimiseks eraldatavate toetuste kasvu 0,1% ulatuses.

Tabel 8. Spordiklubidele eraldatud toetused aastail 2011-2014

Aasta	Spordi- valdkonna eelarve (eurodes)	Toetused spordi- klubidele (eurodes)	Osakaal spordi- valdkonna eelarvest (%)	Toetus üritustele 10% ulatuses (eurodes)	Osakaal spordi- valdkonna eelarvest (%)
2011	2 376 051	63 912	2,69%	6 391,2	0,27%
2012	2 423 463	63 912	2,64%	6 391,2	0,27%
2013	2 696 522	77 000	2,85%	7 700	0,28%
2014	2 717 890	100 000	3,68%	10 000	0,37%
Kokku:	10 213 926	304 824	2,98%	30 482,4	0,3%

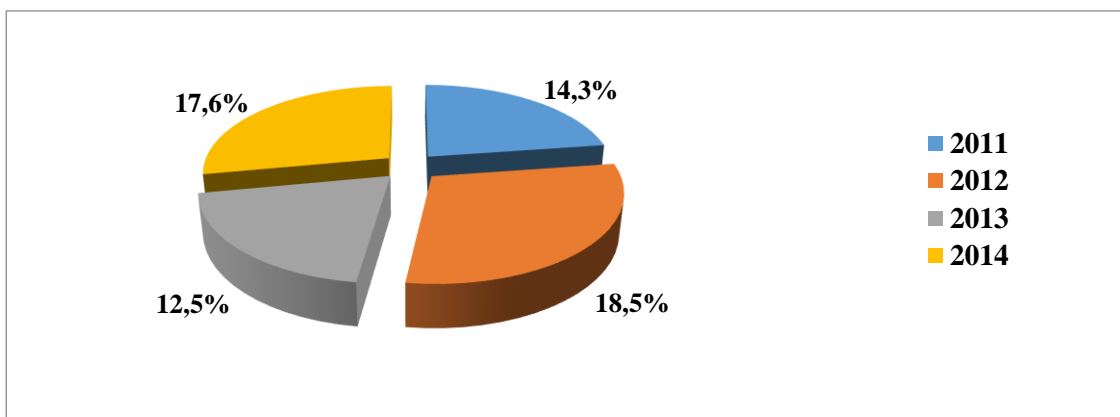
Andmed: Narva Linnavalitsuse Kultuuriosakond. Autori koostatud.

Läbi vaadates Kultuuriosakonna poolt Narva linna koduleheküljel esitatud aruandeid spordiklubide toetatud ürituste kohta, võib teha kokkuvõtte, et liikumisharrastusüritused moodustavad vaid väikese osa kõikide ürituste arvust. Seda kinnitab ka Joonis 2.

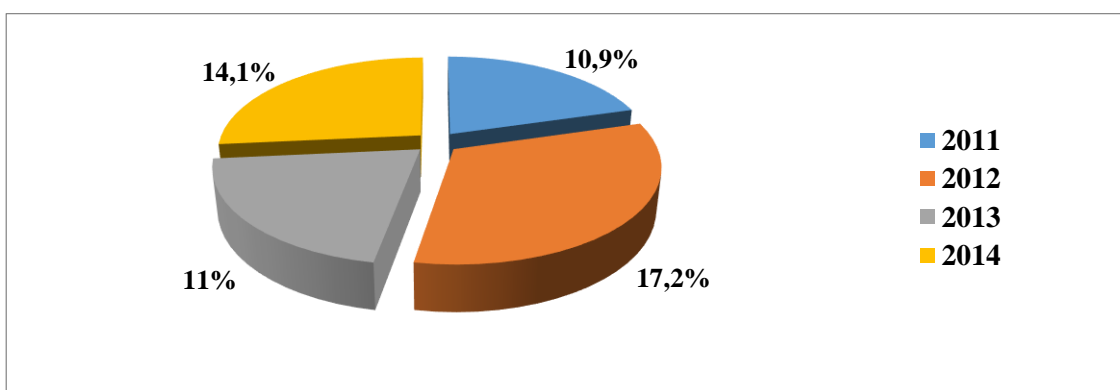
Joonis 2. Narva linna poolt toetatud liikumisharrastuse ürituste arv Narva MTÜ-de üldisest spordiürituste arvust.

Protsendilises suhtes ei ole liikumisharrastuse ürituste osakaal stabiilne ja 2012. aastal nähtav kasv vaheldub 2013. aastal langusega, mida näitab Joonis 3.

Joonis 3. Narva linna poolt toetatud liikumisharrastuse ürituste arv Narva MTÜ-de üldisest spordiürituste arvust protsentides.

Samuti ei ole liikumisharrastuse üritustele toetuste eraldamine ühtlane. Arvestades seda, et linna poolt toetatavate MTÜ-de korraldatud spordiürituste üldarv on nelja aasta jooksul tunduvalt kasvanud, kuid liikumisharrastusürituste arvu kasv on suhteliselt väike, on vähenenud liikumisharrastuse ürituste osakaal eraldatavate toetuste seas. Nagu on näha Jooniselt 4, on kahe viimase aasta jooksul liikumisharrastustoetustele eraldatavate toetuste maht vähenenud 3,1%.

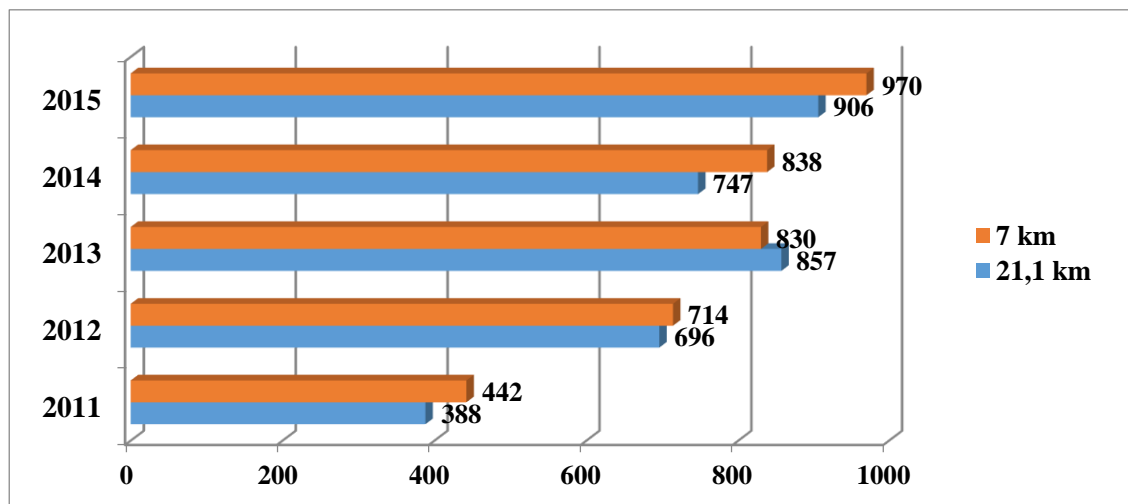

Joonis 4. Narva linna poolt MTÜ-dele eraldatud toetused liikumisharrastuse ürituste läbiviimiseks.

Toetatavad liikumisharrastusüritused ei ole aastate jooksul muutunud, need on jalgrattaüritused, kepikõnniüritused, jooksu- ja suusaüritused. Järelikult ei muutu ürituste korraldajad ega kasva nende arv. Tuleb märkida ka seda, et Narvas toimuvad samuti maakondlikud liikumisharrastusüritused, põhiselt on need suusaüritused.

Tuleb märkida, et Narvas toimub juba viis aastat Narva Energiajooks, üks kõige olulisemaid ja silmapaistvamaid liikumisharrastusüritusi nii Narvas kui ka Ida-Virumaal ja kogu Eestis. Samuti on Narva Energiajooks Eesti linnajooksude sarja üheks etapiks. MTÜ Spordiürituste Korraldamise Klubi, Narva Energiajooksu korraldaja koduleheküljel avaldatud protokollide kohaselt on 7 km distantsi lõpetajate arv nelja aastaga kasvanud kahekordseks ehk 52,7% võrreldes 2011. aastaga, kui üritus toimus esmakordselt.

Jooniselt 5 on näha, et Narva Energiajooksu osalejate arv on pidevalt kasvanud, millest võib järeldada, et on kasvanud liikumisharrastajate arv ja samuti Narva elanike osakaal osalejate koguarvust, mis on väga heaks ja lootustandvaks näitajaks.

Joonis 5. Narva Energiajooksu distantssi lõpetanud osalejate arv aastail 2011-2014.

Pöördudes tagasi Liikumisharrastuse arengukava tegevuskava juurde, jätkab autor tegevusvaldkonna analüüsi. Liikumisharrastusürituste korraldamise kui tegevuse üheks võimalikuks toetavaks meetmeks vastavalt eelnimetatud dokumendile on laste ujumise algõppe programmi korraldamine. Meetme tulemusena korraldatakse 24 tunnine ujumiskursus kõikidele Eesti kooliõpilastele. Antud kava rahastab Kultuuriministeerium, Kohalikul omavalitsusel on siin elluviija roll. Tuginedes ülaltoodule ei ole antud meede Narva linna kultuuri ja spordi arengukavas 2011-2014 kajastatud. Kultuuriosakonna peaspetsialisti andmetel viidi ujumise kursus 24 tunni ulatuses läbi perioodil 2011-2014. Kursusest võtsid osa kõik Narva koolide II klassi õpilased.

Järgmiseks meetmeks on programmi „Sportlik koolivaheaeg“ elluviimine. Meede on suunatud programmi taastamisele, kus koolid peaksid sisustama vaheaega sportlike tegevustega. Antud programmi finantseerib Kultuuriministeerium, elluviijaks on koolid. Arvestades seda, et käesoleval ajal tegutseb Narvas kokku 12 kooli ja gümnaasiumi, ning kõik need on munitsipaalõppeasutused, palus autor Kultuuriosakonna peaspetsialisti täpsustada antud küsimust. Kommentaaridest selgus, et käesolevat programmi ei viidud perioodil 2011-2014 Narvas ellu teiste prioriteetide ja teostatavate projektide tõttu.

Kaheks viimaseks meetmeks on ühtse suurürituste registreerimissüsteemi loomine ja liikumisharrastuse ja keeleõppe ühendamine laagritegevustes. Vaadeldes esimest meedet, võib öelda, et registreerimissüsteemi loomise vastutajaks on määratud suurürituste korraldajad. Kuna meede eeldab käesoleva küsimuse läbivaatamist maakondlikul tasandil, pidi autor välja selgitama Narva Ida-Virumaa Spordiliidu seisukoha antud küsimuses. Käesoleval ajal puudub Ida-Virumaal spordiürituste ühtne registreerimissüsteem, kuid antud teema on läbi vaadatud ja arutatud võrdselt ühtse Ida-Viru spordiportaali loomise võimalusega. Käesoleval ajal avavad paljud spordiürituste korraldajad ürituste eelregistreeringu oma koduleheküljel ning peavad seda mugavaks lahenduseks.

Teiseks ja viimaseks meetmeks on määratletud liikumisharrastuse ja keeleõppe ühendamine laagritegevustes, kuid samas ei ole tegevuskavas määratletud meetme rahastaja ega elluviija. Samuti ei ole see kajastatud Narva linna kultuuri ja spordi arengukavas 2011-2014. Tulemusena pakutakse programmi raames korraldada liikumisele suunatud tegevusi. Narva linna Kultuuriosakonna andmetel ei käivitunud see programm Narvas teiste prioriteetide ja plaanide tõttu.

Sellela lõpetab autor liikumisharrastusürituste tegevusvaldkonna detailse ülevaate, mille tulemused on esitatud Tabelis 9.

Tabel 9. Liikumisharrastusürituste tegevusvaldkonna tegevuste/meetmete tähtsus planeerimise ja elluviimise etappidel Narva linnas

Jrk nr	Tegevus/meede	Tähtsus planeerimise etapil	Tähtsus elluviimise etapil
1.	Liikumisharrastusürituste korraldamine	Kõrge	Kõrge
1.1.	Laste ujumise algõppe programmi korraldamine	Kõrge	Kõrge
1.2.	Ühtse registreerimissüsteemi loomine suurüritustele	Puudub	Puudub
1.3.	Liikumisharrastuse ja keeleõppe ühendamine laagritegevuses	Puudub	Puudub
1.4.	Programm „Sportlik koolivaheaeg“	Puudub	Puudub

3.4. Dokumendianalüüsi tulemused ja kokkuvõtted

Nüüd, kui on tehtud liikumispaikade ja liikumisharrastusürituste tegevusvaldkondade põhjalik ülevaade ja kaardistatud saadud andmed, tutvustab autor kvalitatiivse kontentanalüüsi käigus saadud tulemusi ja teeb kokkuvõtteid.

Liikumispaike tegevusvaldkonnas oli püstitatud kuus põhilist tegevust, mõnele oli määratud ka rakendatavad meetmed. Tuginedes Tabelis 6 toodud andmetele, nendib autor järgmist.

Planeerimise etapil omistas Narva linna kohalik omavalitsus suuremat tähtsust järgmistele tegevustele/meetmetele, mis leidsid kajastust linna strateegilistes ja arengudokumentides kogu perioodi 2011-2014 kestel ja pälvisid hinnangu „kõrge“:

- Liikumisradade märgistamine;
- Parkimisvõimaluste parandamine;
- Liikumis- ja spordipaikade ning mänguväljakute rajamine programmitoetuse põhimõttel;
- Terviseradade arendamine;
- Koolispordi arendamine;
- Olemasolevate spordibaaside käigushoidmine.

Samal ajal ei omistanud Narva linn mõnele tegevustele/meetmetele mingit tähtsust ja hinnangu „puudub“ pälvisid sh:

- Ujulate võrgu laiendamine (sh väliujulate loomine);
- Orienteerumise püsiradade ja orienteerumiskaartide koostamine;
- Terviseradade liikumiseeskirjade koostamine;
- Liikumisharrastuse inventari soetamine.
- Liikumis- ja sportimisvõimaluste kättesaadavuse parandamine;
- Transport spordibaasidesse.

Tegevust, mis seisnes regionaalsetesse tervisespordikeskustesse investeerimises programmitoetuse põhimõttel, autor ei arvestanud, kuna otsused käesoleva tegevuse kohta tehakse maakondlikul tasemel koostöös Ida-Virumaa Maavalitsusega. Perioodil 2011-2014 olid Ida -Virumaa prioriteetseteks tervisespordikeskusteks valitud teised tervisespordikeskused, Illuka vallas asuv Pannjärve Tervisespordikeskus ja Kohtla-Nõmme vallas asuv Kohtla-Nõmme Talvekeskus.

Rääkides realiseeritud tegevustest/meetmetest, märgib autor järgmist. Terve perioodi jooksul olid teostatud ja pälvisid hinnangu „kõrge“:

- Liikumisradade märgistamine;
- Terviseradade arendamine;
- Koolispordi arendamine
- Olemasolevate spordibaaside käigushoidmine.

Samas pälvis hinnangu „madal“:

- Orienteerumise püsiradade ja orienteerumiskaartide loomine;
- Liikumis- ja spordipaikade ning mänguväljakute rajamine programmitoetuse põhimõttel;
- Liikumisharrastuse inventari soetamine.

Omakorda Narva linna prioriteetide väljas jäid teostamata:

- Ujulate võrgu laiendamine (sh väliujulate loomine);
- Terviseradade liikumiseeskirjade koostamine;
- Parkimisvõimaluste parandamine;
- Liikumis- ja sportimisvõimaluste kättesaadavuse parandamine;
- Transport spordibaasidesse.

Nüüd, kui on tehtud lühike ülevaade liikumispaikade tegevusvaldkonnast, jätkab autor liikumisharrastusürituste tegevusvaldkonna tulemuste tutvustamisega. Tuginedes Tabelis 9 toodud andmetele, märgib autor järgmist.

Planeerimise etapil omistas Narva linn suuremat tähtsust ja hinnangu „kõrge“ pälvisid järgmised tegevused/meetmed:

- Liikumisharrastusürituste korraldamine;
- Laste ujumise algõppe programmi korraldamine.

KOV prioriteetide väljas jäid teostamata ja said hinnangu „puudub“:

- Ühtse registreerimissüsteemi loomine suurüritustele;
- Liikumisharrastuse ja keeleõppe ühendamine laagritegevustes;
- Programm „Sportlik koolivaheaeg“.

Samad tulemused sai autor analüüsid tegevusvaldkonna plaane elluviimise etapil, s.t. terve perioodi kestel korraldati liikumisharrastusüritusi ja viidi läbi laste ujumise algõppe programm. Samas ei olnud aastatel 2011-2014 tehtud tööd ühtse suurürituste registreerimissüsteemi loomisel, liikumisharrastuse ja keeleõppe ühendamisel laagritegevustes, ega teostatud programmi „Sportlik koolivaheaeg“.

Kokkuvõtteks jõudis autor järgmiste järeldusteni:

- 1) Perioodil 2011-2014 pälvis Narva linna poolt suuremat tähelepanu ja leidis kajastust nii planeerimise kui ka elluviimise etapil: liikumisradade

märgistamine, terviseradade arendamine, koolispordi arendamine, olemasolevate spordibaaside käigushoidmine, liikumisharrastusürituste korraldamine ja laste ujumise algõppe programmi korraldamine.

Saadud tulemus räägib sellest, et linn jätkab sihipäraselt eelmisel perioodil alustatud tegevust ja projektide elluviimist.

- 2) Narva prioriteetide väljas jäid aastatel 2011-2014 teostamata, s.t. ei leidnud kajastust planeerimise ega elluviimise etapil: ujulate võrgu laiendamine (sh väliujulate loomine), terviseradade liikumiseeskirjade koostamine, liikumis- ja sportimisvõimaluste kättesaadavuse parandamine, transpordi korraldamine spordibaasidesse, ühtse suurürituste registreerimissüsteemi loomine, liikumisharrastuse ja keeleõppe ühendamine laagritegevustes, programm „Sportlik koolivaheaeg“.

Eelpoolöeldule tuginedes järeldab autor, et teostamata jäid uued projektid ja väljakutsed, mille kohta leidub juba edukaid kogemusi mujalt Eestist. Peamisteks põhjusteks, miks eelnimetatud tegevused jäid teostamata, oli rahaliste vahendite ja inimressursi puudus.

- 3) Hinnangu „kõrge“ planeerimise etapil ja hinnangu „madal“ või „puudub“ elluviimise etapil said: parkimisvõimaluste parandamine ja liikumis- ja spordipaikade ning mänguväljakute rajamine programmitoetuse põhimõttel.

Paljud projektid, mis perioodil 2011-2014 olid suunatud uute parklate ja spordirajatiste rajamisele, lükati tagasi või edasi tulevikku peamiselt rahaliste vahendite puudumise tõttu.

- 4) Hinnangu „puudub“ planeerimise etapil ja muu hinnangu elluviimise etapil said: orienteerumise püsiradade ja orienteerumiskaartide loomine ja liikumisharrastuse inventari soetamine.

Peamiseks põhjuseks, miks antud tegevused ei olnud plaani sisse kantud, kuid olid teostatud, oli võimaluse avanemine kaasata täiendavaid rahalisi vahendeid väljastpoolt.

Eelpool toodud kokkuvõtete ja järelduste põhjal teeb autor järgmised ettepanekud:

- 1) Pöörata tähelepanu tähtsusele arendada tulevikus tegevust, mis on suunatud ujulate võrgu laiendamisele (sh väliujulate loomisele) ja olemasolevate tingimuste parandamisele ja uuendamisele. Lisas 3 toodud ankeetküsitluse käigus saadud tulemused kinnitavad fakti, et ujumine on Narva elanike seas populaarne liikumisharrastuse viis, mida harrastab 21,3% vastanutest. Peale eelpooltoodu viiakse Narva linnas edukalt ellu arengukava teist tegevust, laste ujumise algõppe programmi korraldamist.
- 2) Olemasolevate liikumisharrastusega tegelemise võimaluste parandamine uute võimaluste loomise alternatiivina. Tabelis 3 toodud andmed näitavad, et koormus olemasolevatele liikumisharrastusega tegelemiseks mõeldud spordiobjektidele ja nende läbilaskevõimele on küllaltki suur. Samas tuvastas autor ankeetküsitluse käigus, et spordirajatiste puudus on peamiseks põhjuseks, mis takistab linnaelanikke liikumisharrastusega tegelemisel (72%) ja 16,4% respondentidest nimetasid spordirajatiste kättesaadavust tugevaks motivaatoriks liikumisharrastusega tegelemisel.
- 3) Pöörata rohkem tähelepanu noorte motivatsiooni tõstmisele liikumisharrastusega tegelemisel. Ankeetküsitluse tulemused näitasid, et kõige on passiivsemad liikumisharrastusega tegelemisel on linnaelanikud vanuses 15-34 aastat, teiste vanusrühmadega võrreldes on selles vanuseklassis inimeste protsent, kes ei tegele üldse liikumisharrastusega, kõige suurem ja moodustab 13%. Samas peaaegu pool respondentidest vanuses 15-34 aastat (47,8%) ei osalenud 2013. aastal liikumisharrastusüritustel, mis on ka suurim näit võrreldes teiste vanuserühmadega. Võttes arvesse joonisel 12 ja joonisel 13 (vt Lisa 3) esitatud Statistikaameti andmeid, paneb muretsema ka üleriigiline elanikkonna tervisestatistika. Võrreldes Eesti teiste suurte maakondadega, on Ida-Virumaal elavate inimeste tervis madalamal tasemel. 16-aastaste ja vanemate inimeste arv Ida-Virumaal, kes hindavad oma tervist väga heaks või heaks, oli 2014. aastal 33,7%, mis on kaks korda väiksem kui näiteks Harjumaal, kus käesolev näit oli 61,1%. Samal ajal on inimeste arv Ida-Virumaal, kes hindavad oma tervist väga halvaks või halvaks 2014. aastal 24%, mis on kaks korda suurem kui Harjumaal, kus see on ainult 11,6%. Autori arvates võiks liikumine ja aktiivne eluviis

olukorda parandada ja positiivselt mõjutada Ida-Virumaal elavate inimeste tervist.

- 4) Pöörata rohkem tähelepanu linnaelanike informeeritusele ja spordi- ja liikumisharrastusürituste ja sündmuste reklaamile. Ankeetküsitluse tulemuste kohaselt on reklaami ja informatsiooni puudumine 26,2% vastanute jaoks oluliseks puuduseks ja omakorda 13,1% jaoks on kvaliteetne reklaam liikumisharrastusega tegelemise motivaatoriks.
- 5) Läbi vaadata võimalus koostada tulevikus Narva linna kohaliku omavalitsuse spordi- ja liikumisharrastuse arengukava. Uue strateegilise dokumendi loomise vajadust põhjendab autor järgmiste asjaoludega. Käesoleval ajal on spordi- ja liikumisharrastuse valdkonna eesmärgid, arengusuunad ja tegevused kajastatud Narva linna arengukavas ning Narva linna kultuuri- ja spordi arengukavas. Samas ei esita esimene ega teine dokument põhjalikku ülevaadet ja andmeid valdkonna arengust, kuna osa andmetest on kajastatud ühes ja teine osa teises dokumendis. Spordirajatiste võrgu laiendamisel ja alustatud suurte projekteerimis- ja ehitusprojektide elluviimisel on kogunenud suur oluliste andmete ja statistika kogum, mis peaks olema hästi struktureeritud ja esitatud iseseisvas avalikus strateegilises dokumendis.

KOKKUVÕTE

Liikumine ja kehaline töö on inimesele, olenemata tema vanusest ja soost, väga oluline, et optimaalselt funktsioneerida ja haigusi vältida. Liikumisharrastus on suunatud rahvaspordile ning on kõikidele soovijatele ning spordiharrastajatele kättesaadav ja levinud sportimisviis. Seepärast on sport- ja liikumisharrastus ka Narva linna strateegiliste dokumentide tähtsaks valdkonnaks.

Käesoleva lõputöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Narva linna arengudokumentide strateegilised eesmärgid toetavad Liikumisharrastuse arengukavas 2011-2014 püstitatud eesmärgid liikumispaikade ja liikumisharrastusürituste tegevusvaldkondade lõikes planeerimise ja elluviimise etapil, ning välja tuua Narva linna kitsaskohad liikumisharrastuse edendamisel.

Lõputöö esimeses peatükis käsitletakse liikumisharrastuse põhimõtteid, nende liigitamist korraldusliku laadi alusel ning käesoleval ajal Eestis toimivat liikumisharrastuse korralduse struktuuri ja põhimõtteid.

Lõputöö teises peatükis tutvustatakse uuringut, mille käigus vaadeldi liikumisharrastuse edendamise protsessi etappe ja KOV konkreetseid seaduste ja teiste õigusaktidega sätestatud kohustusi liikumisharrastuse edendamisel ja liikumisharrastuse edendamise võimalusi. Samuti uuris autor 2011-2014 Narva linnas kehtivat liikumisharrastuse korraldust, struktuuri ja arengusuundi.

Kolmandas peatükis, tuginedes teoreetilises ja rakenduslikus osas esitatud materjalile, esitatakse kontentanalüüsi meetodit kasutades uuringu tulemused, mis võimaldasid esitada strateegiliste dokumentide sisu detailset ja põhjalikku ülevaadet ja analüüsi ning tagada lõputöö eesmärgi täitmine. Tänu ankeetküsitluse käigus saadud tulemustele, tegi autor põhjendatud kokkuvõtteid ja esitas statistiliste andmetega täiustatud ettepanekuid.

Lõputöö raames tõi autor välja nii Narva linna spordi- ja liikumisharrastuse valdkonna edusamme kui ka tuvastas puudujääke ja kitsaskohti valdkonna toimimisel. Uuringu tulemuste põhjal tegi autor valdkonna töö parandamise ja täiustamise ettepanekuid. Käesoleva töö eesmärgi loeb autor saavutatuks.

SUMMARY

THE ANALYSIS OF REALIZATION OF THE RECREATIONAL SPORTS DEVELOPMENT PROGRAM 2011-2014 IN THE CITY OF NARVA

Motion and physical work are essential for a person and are required in order to function optimally as well as this also allows avoiding illnesses. Recreational sports are widely spread and are aimed at mass sports are also readily available to all newcomers. Recreational sports represent the integral component of well-being and sustainability not only that of the community but also of the entire state as well as it greatly affects such areas as public health, social sphere, education, tourism, integration, recreational activities and others.

In addition to the mentioned above sports and recreational sports are fundamental parts of strategic development documents of the city of Narva as well as are in an important place of the development program of culture and sport of the city of Narva which assumes the constant support and development of sports. Even though physical activity is very actual and important to the city as well as to the people that live in it, the topic of recreational sports has not been researched deeply enough yet which is confirmed by the fact that there are no official studies on the matter in Narva. Pronounced and occurring recreational sports culture was not present in Narva until 2014 as well.

For the aim of the present paper, the topic of which is „The analysis of realization of the Recreational Sports development program 2011-2014 in the city of Narva“, the author must explain to what extent do strategic goals of the city of Narva’s development documents support the goals of the development program of Recreational Sports 2011-2014 for places for sports and events for recreational sports sphere at the activities planning and realization stages as well as bring up the bottlenecks of the advancement of recreational sports in the city of Narva.

To achieve the aim the author has set the following tasks: 1) to offer the theoretical basis, 2) to make an overview of the process of the advancement of sports and recreational sports paying attention to the stages and local government’s responsibilities as well as possibilities of advancement of recreational sports, 3) to analyze the set goals

of the development program of the local government of the city of Narva and to what extent the city of Narva has fulfilled the development program and what remained unfulfilled, 4) to determine the reasons why the part of the set goals were not met, 5) to make suggestions for the improvement in the area of sports and sport hobbies in the city of Narva.

To strengthen the theoretical basis and the practical part materials the author conducted the research using the content-analysis method which allowed to make the systematic overview and analysis of the strategic documents as well as to secure the achievement of the aim of the paper. The results of the content-analysis were supported with the quantitative research results which were received using the questionnaire method by the author. Owing to the results received from the questionnaires, the author made well-founded conclusions and presented suggestions supported by the statistical data.

Because of the completed work, the author established the successes as well as the shortcomings and the bottlenecks of the advancement in the area of the city of Narva's sports and recreational sports. On the basis of the results of the research the author made the suggestions for improvement and fixes in the work area. The author considers the aim of the paper achieved.

KIRJANDUS

Alas, Ruth 2005. *Strateegiline juhtimine*. Tallinn: Külim.

Arvisto, Mait; Jurkatam, Margus; Lusmägi, Peeter, Seil, Tõnu 2007.

„Liikumisharrastuse strateegiline arengukava 2006- 2010“ – põhimõtted, sisu ja rakendused. *Liikumise-, spordi- ja tervisealane teadusajakiri. Liikumine ja Sport nr 1 2007*: 4-10.

Avalike teenuste korraldamise roheline raamat. 2012 Tallinn: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

https://www.mkm.ee/sites/default/files/avalike_teenuste_korraldamise_roheline_raamat.pdf (viimati vaadatud 07.12.2015).

Blankin, Piret; Kergandberg, Erki; Lemetti, Margo 2007. *Avaliku ja erasektori partnerlus*. Tartu: Greif.

Eesti Olümpiakomitee uuring 2014. Liikumisaasta on mõjutanud iga viienda eestimaalase liikumisharjumusi. *Liikumine ja Sport nr 9 2014*: 40-42

EOK uuring: liikumisharrastusega tegeleb piisavalt 39% eestimaalastest. 2013.

<http://www.eok.ee/eok-uuring-liikumisharrastusega-tegeleb-piisavalt-39-eestimaalastest> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Eesti Spordi Harta. 29.11.2002.

<http://www.eok.ee/eesti-spordi-harta> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Eestis toimuvate kultuuri- ja spordisündmuste regionaalse majandusliku mõju hindamine ning analüüs. 2012 Tallinn: Eesti Konjukturiinstituut

http://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/Kultuuri-ja_spordisundmuste_majanduslik_moju.pdf (viimati vaadatud 07.12.2015).

ELi Kehalise Tegevuse Juhtnõõrid. Soovitavad strateegilised käigud tervist parandava kehalise tegevuse toetamiseks. 2008 Brüssel

<http://www.saareport.ee/docs/ELsuunised.pdf> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Ender, Jon; Uudelepp, Annika; Uus, Maiu 2009. *Poliitikaanalüüs. Kuidas arendada kohalikke avalike teenuseid omavalitsuste ja kodanikeühenduste koostöös?*

<http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2009-Kohalikud-avalikud-teenused-omavalitsuste-ja-kodanikeuhenduste-koostoos.pdf> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Ettepanekud „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“ koostamiseks. *Liikumise-, spordi- ja tervisealane teadusajakiri. Liikumine ja Sport nr 9 2014* : 6.

Fogelholm, Mikael; Vuori, Ilkka 2007. *Tervislik liikumine*. Tallinn: AS Medicina.

Jalak, Rein 2006. *Tervise treening*. Tartu: Medisport.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. RT I, 12.03.2015, 23
<https://www.riigiteataja.ee/akt/126032013006?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Kohaliku omavalitsuste üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikuühendustele. 2009. Analüüsi lõpparuanne.
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/simdel_raport.pdf (viimati vaadatud 07.12.2015).

Koolide sportimistingimuste kaardistamine. 2013. Projekti aruanne.
http://www.spordiregister.ee/spordivahendid/Koolide_sportimistingimused_aruanne.pdf (viimati vaadatud 15.12.2015).

Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014. 2010.
http://www.kul.ee/webeditor/files/liikumisharrastus/Liikumisharrastuse_arengukava_2011-2014.pdf (viimati vaadatud 07.12.2015).

Lusmägi, Peeter; Nilk, Andrus 2012. Liikumisharrastus ja harrastussport 2001-2012. *Liikumise-, spordi- ja tervisealane teadusajakiri. Liikumine ja Sport nr 5-6 2012* : 49-54.

Lusmägi, Peeter 2013. Kehalise aktiivsuse edendamine riigi ja vabasektori koostöös: Eesti liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 alusuuringus. *Liikumise-, spordi- ja tervisealane teadusajakiri 2013. Liikumine ja Sport nr 7 2013*: 46-58.

Narva linna arengukava 2008-2017. 2007.
<http://web.narva.ee/files/6186.pdf> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Narva linna eelarvest spordiklubidele toetuse eraldamise kord
<https://www.riigiteataja.ee/akt/984976> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2011-2014. 2010.
<http://web.narva.ee/files/2850.pdf> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Narva linna kultuuri ja spordi arengukava 2015-2020. 2014.
<http://web.narva.ee/files/9407.pdf> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Noorkõiv, Rivo 2002. *Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamise soovitused*. Tartu: Geomedia OÜ.

Raudsepp, Lennart 2007. Liikumisharrastus Eestis ja välismaal. *Liikumise-, spordi- ja tervisealane teadusajakiri. Liikumine ja Sport nr 1 2007*: 11-15.

Raudsepp, Lennart 2007. Tervisespordialaste teenuste turundus. *Liikumise-, spordi- ja tervisealane teadusajakiri. Liikumine ja Sport nr 1 2007*: 16.

Raport „Sport and Physical Activity“. Special Eurobarometer 412 2013. European Commission <http://www.spordiinfo.ee/est/g22s352> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Riigi tasandi strateegilise planeerimise ja juhtimise analüüs. Koondraport. 2009 Tartu-Tallinn: Rahandusministeerium <http://www.fin.ee/riigi-strateegiline-juhtimine> (viimati vaadatud 14.01.2016).

Riigikogu otsus 18.02.2015 Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030 <https://www.riigiteataja.ee/akt/320022015002> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Spordipoliitika põhialused „Eesti sport – arengustrateegia 2030“. 2014. <http://www.eok.ee/infokiri/wp-content/uploads/2014/08/Sport2030-t%C3%B6%C3%B6versioon-2014-08-29.pdf> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Spordiseadus. RT I, 18.11.2014, 8 <https://www.riigiteataja.ee/akt/1013701> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Strateegilise planeerimise käsiraamat. 2006 Tallinn: Rahandusministeerium <http://www.enl.ee/UserFiles/ENL%20Strateegiakool/rahandusminplaneerimine.pdf> (viimati vaadatud 14.01.2016).

Tõnise, Toomas. *Sporditöötaja käsiraamat. Spordikorraldus*. Tallinn: Eesti Olümpiakomitee. <http://www.spordiinfo.ee/est/g18s277> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Vene, Priit. *Sporditöötaja käsiraamat. Euroopa Liit ja Sport*. Tallinn: Spordikoolituse- ja Teabe SA <http://www.spordiinfo.ee/est/g18s134> (viimati vaadatud 07.12.2015).

Väike Entsüklopeedia. 2006. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastuse AS.

Üksvärv, Raoul 2008. *Organisatsioon ja juhtimine*. Neljas, täiendatud trükk. Tallinn: TTÜ Kirjastus.

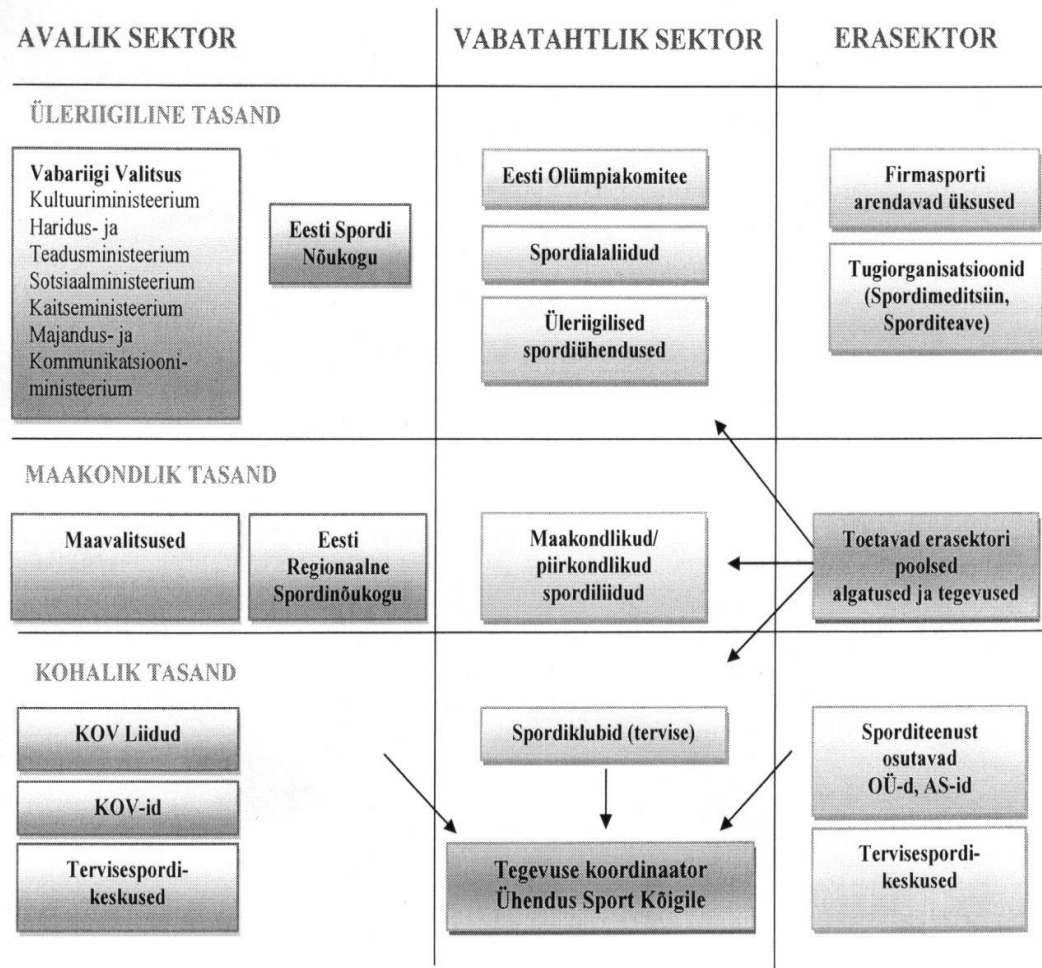
VII Eesti Spordi Kongress. 2010. http://www.eok.ee/sites/default/files/EOK/Kongressid/spordikongress_final.pdf (viimati vaadatud 07.12.2015).

VIII Eesti Spordi Kongress 2014. Ettepanekud „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“ koostamiseks. Liikumise-, spordi- ja tervisealane teadusajakiri 2014. *Liikumine ja Sport nr 9 2014*: 6-34.

LISAD

Lisa 1. Liikumisharrastuse korraldus Eestis

LIIKUMISHARRASTUSE ORGANISATSIOON

Joonis 1. Liikumisharrastuse korraldus Eestis.

Allikas: Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014. 2010.

Lisa 2. „Eesti sport – arengustrateegia 2030“ seosed teiste valdkondade ja nende valdkondade arengukavadega

Tabel 1. „Eesti sport – arengustrateegia 2030“ seosed teiste valdkondade ja nende valdkondade arengukavadega

Valdkond	Seos valdkonnaga	Arengukava	Seos arengukavaga
TERVIS	Tervist edendav kehaline aktiivsus, teadlikkuse kasv tervislikest eluhoiakutest	Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020	Tervislik eluviis , kehalise aktiivsuse suurendamine, tervena elatud eluaastate lisandumine
KULTUUR	Inimlikud ja rahvuslikud väärtused	Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020	Arengukava sätestab, et sport on osa kultuurist, vajalikke arendustegevusi kajastatakse eraldi dokumendis
HARIDUS	Liikumisõpetus (kehaline kasvatus), kehaline suutlikkus, spetsialistide koolitus, elukestev õpe, topelt karjäär	Eesti elukestva õppe strateegia 2020	Õpikäsitus, õppe vastavus töömaailma vajadustele, elukestvas õppes osalejate arvu suurendamine
TURISM	Sportiturism	Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020	Sportiturismi arendamine, rahvusvaheliselt huvipakkuvad turismiatraktsioonid ja teenused ning spordisündmused
TEADUS	Liikumise ja tervisealase teaduse integreeritud rakendamine, tippspordi toetamine, uude ideede algatamine	Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-2020 „Teadmistepõhine Eesti“	Teadus- ja arendustegevuste, sh rakendusuringute läbiviimine, nende tulemuste kasutamine valdkonna arendamiseks
PERED	Kättesaadavad, ea- ja võimetekohased ühistegevused	Laste ja perede arengukava 2012-2020	Toimiv lastekaitseüsteem ja turvaline keskkond
NOORSOOTÖÖ	Huvitegevus- ja haridus, aktiivne eluhoiak, vabatahtlikkus, kaasatus, tervis ja	Noorte valdkonna arengukava 2012-2020	Dokumendis kaudsed seosed

	heaolu		
EAKAD	Elukvaliteedi hoidmine, tervist edendav kehaline aktiivsus, tervena elatud aastad	Aktiivsena vananemise arengukava 2011-2014	Vanemaaliste füüsilise ja vaimse aktiivsuse hoidmine ja suurendamine läbi teadlikkuse tõstmise vanusega kaasnevatest tervisriskidest
KODANIKU-ÜHISKOND	Teadlik ja teotahteline kodanikuaktiivsus, tegevus- ja koostöövõimekad ühendused, vabatahtlik töö	Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014	Vabaühenduste tegevustes osalemise aktiivsus, ühenduste võimekus, avaliku sektori ja kolmanda sektori koostöö ning koostöö vormide mitmekesisus
REGIONAAL-ARENG	Valdkondlike võimaluste olemasolu kõikidele läbi tegusa kohaliku, regionaalse ja üleriigilise spordiorganisatsiooni . Otstarbekas ruumiline planeerimine	Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020	Regionaalse arengu ning rahvatervise ja spordi valdkonna eesmärgede toetav kergliiklusteede ning liikumisradade ja spordirajatiste ühtne planeerimine
KESKKOND	Jätkusuutlik keskkonna kasutamine	Eesti keskkonna strateegia aastani 2030	Dokumendis kaudsed seosed
MAAELU	Sporditraditsioonid ja – kultuur, liikumis- ning sportimiskeskond, noorte perede töö- ja vabaaja võimalused	Eesti maaelu arengukava 2014-2020	LEADER tüüpi tegevuste toetamine kohalike eripärade kasutamiseks kohaliku arengu edendamisel, teenuste kättesaadavuse tagamisel ja sotsiaalse kaasatuse tõstmisel, sh kultuur ja sport
TRANSPORT	Tarbeliikumise võimekuse toetamine, kergliiklusteede jm teedevõrgustiku parem hõlmamine	Transpordi arengukava 2014-2020	Dokumendis kaudsed seosed

Allikas: Spordipoliitika alused „Eesti sport – arengustrateegia 2030“. 2014.

Lisa 3. Ankeetküsitluse tulemuste analüüs

11.12.2013 korraldas SA Narva Linna Arendus konverentsi „Liikumisharrastus – sport kõigile“. Konverents toimus Narvas ja oli mõeldud kõikidele huvilistele, osalejate arv oli umbes 150 inimest. Konverentsil esines seitse ettekandjat: Jaak Teppan – SA Eesti Terviserajad tegevjuht, Mati Lilliallik - MTÜ Spordiürituste Korraldamise Klubist, Ott Pärna- MTÜ Spordiaasta eestvedaja, Aivo Normak – Liikumisaasta 2014 projektijuht, Riho Järvelainen – Eesti spordiürituste kommentaator, Sofja Homjakova – SA Narva Linna Arendus juhatuse liige, Vladimir Všivtsev – Äkke spordiklubi esimees ja Pavel Borovkov – My Fitness spordiklubi treener. Konverentsi lõpus toimus ettekandjate ja osalejate arutelu ja tehti kokkuvõtteid konverentsist.

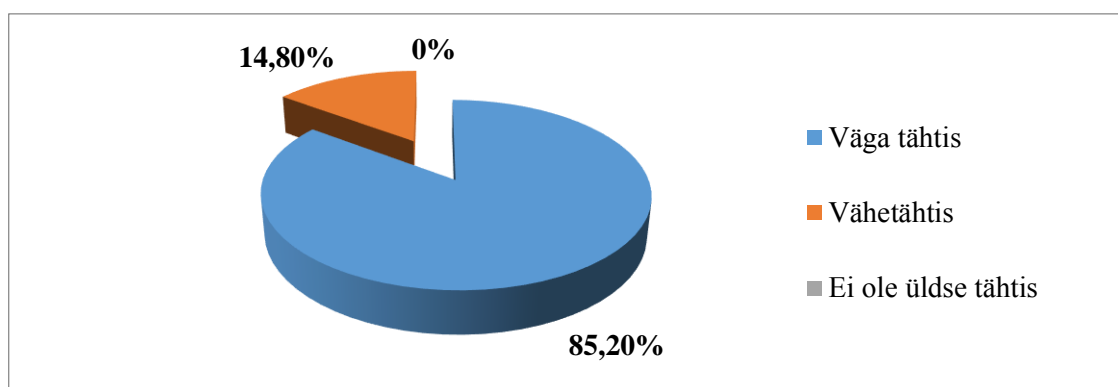
Konverentsi raames viis autor läbi kvantitatiivse uuringu ankeetküsitluse meetodil. Konverentsile registreerimisel pakuti kõikidele täita 11 küsimusest koosnev ankeet. Ankeetküsitlus viidi läbi eesmärgiga täiendada dokumendianalüüsi käigus saadud tulemusi statistiliste andmetega ja teha põhjalik kokkuvõte. Küsitluse uurimisülesande täitmiseks pidi autor: 1) kaardistama respondentide teadlikkust liikumisharrastusest, 2) välja selgitama respondentide harjumused ja eelistused liikumisharrastusega tegelemisel, 3) määratleda puudused, mis takistavad linnaelanikke korrapäraselt liikumisharrastusega tegelemast. Käesoleva töö raames analüüsib autor ankeetküsitluse käigus saadud tulemusi. Konverentsi lõpus tagastati 61 ankeeti, neist on 27 ankeeti täidetud naiste ja 34 meeste poolt. Andmete töötlemisel kasutas autor diagramme. Ankeetküsitluse kokkuvõtted on toodud allpool.

Tabel 10. Ankeetküsitluse osalejate omadused ja tunnused

Omadused	Tunnused
Sugu	Mees, naine.
Vanus	15-34 aastat. 35-54 aastat. 55 aastat ja vanem.

Konverentsi osalejate teadlikkuse kaardistamiseks esitas autor neli küsimust.

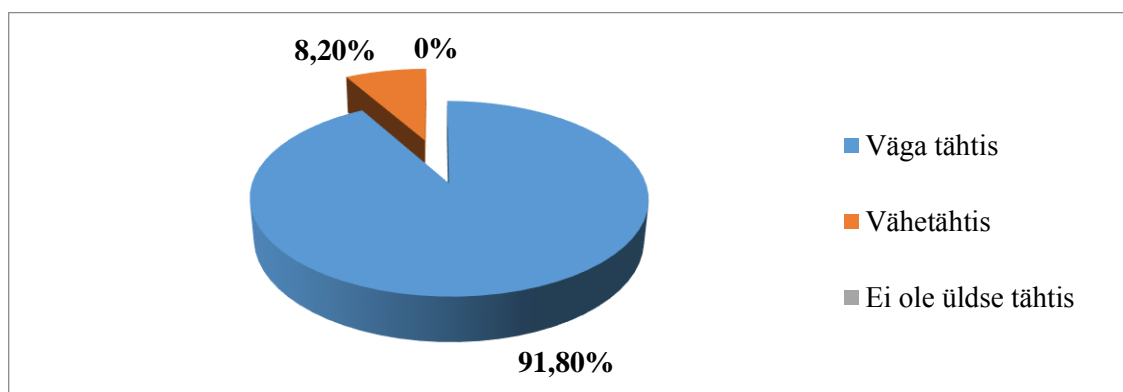
1) Kui tähtis on Teie jaoks osalemine käesoleval konverentsil?

Joonis 6. Narva linna elanike huvi konverentsi „Liikumisharrastus – sport kõigile“ vastu.

Saadud tulemustele vastavalt peab enamik respondentidest, 85,2%, eelpoolnimetatud konverentsist osalemist enda jaoks tähtsaks ja 14,8% jaoks on see vähetahtis. Neid, kelle jaoks see üldse ei ole tähtis, ei leidunud.

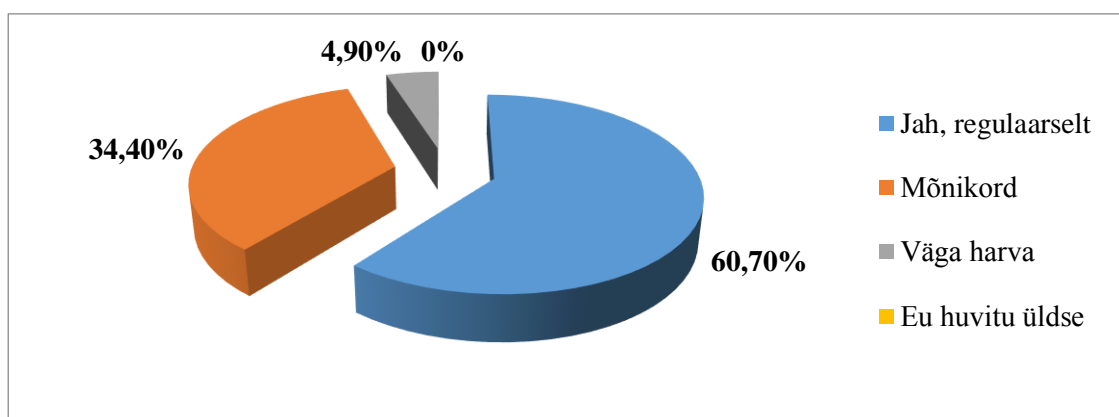
2) Kui tähtis on Teile ürituste korraldamine, mis valgustavad liikumisharrastuse- ja spordivaldkonna sündmusi ja tegevust Narvas/Eestis?

Joonis 7. Narva linna elanike huvi liikumisharrastuse- ja spordivaldkonna sündmusi valgustavate ürituste vastu.

91,8% vastanutest tunneb huvi erinevate arendatavate ürituste vastu, mis valgustavad spordivaldkonda Narvas/Eestis ja 8,2% respondendi jaoks on see vähetahtis.

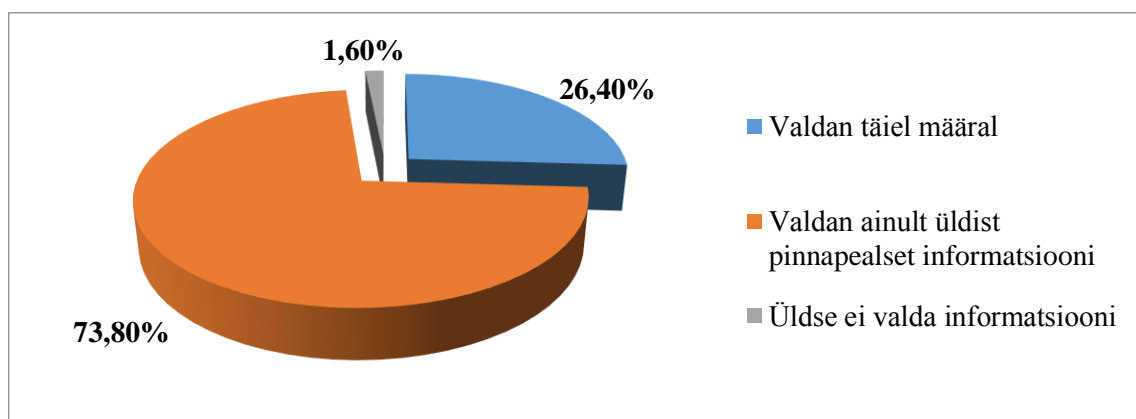
3) Kas Teie huvitute spordiudistest?

Joonis 8. Narva linna elanike huvi spordiudiste vastu.

Tulemuste kohaselt huvitub 60,7% respondentidest regulaarselt spordiudistest, 34,4% huvitub mõnikord ja 4,9% väga harva. Analüüsidest vastuseid naiste ja meeste kohta eraldi, tuleb välja, et mehed tunnevad spordiudiste vastu suuremat huvi kui naised. Ainult 45% naistest tunneb regulaarselt huvi spordiudiste vastu, 48% mõnikord ja 7% valisid vastuseks „väga harva“. Erinevalt naistest huvitub 73,5% meestest spordiudistest regulaarselt, 23,5% mõnikord ja ainult 2,9% väga harva.

4) Kas Te valdate käesoleval ajal informatsiooni liikumisharrastuse arendamisest Narvas/Eestis?

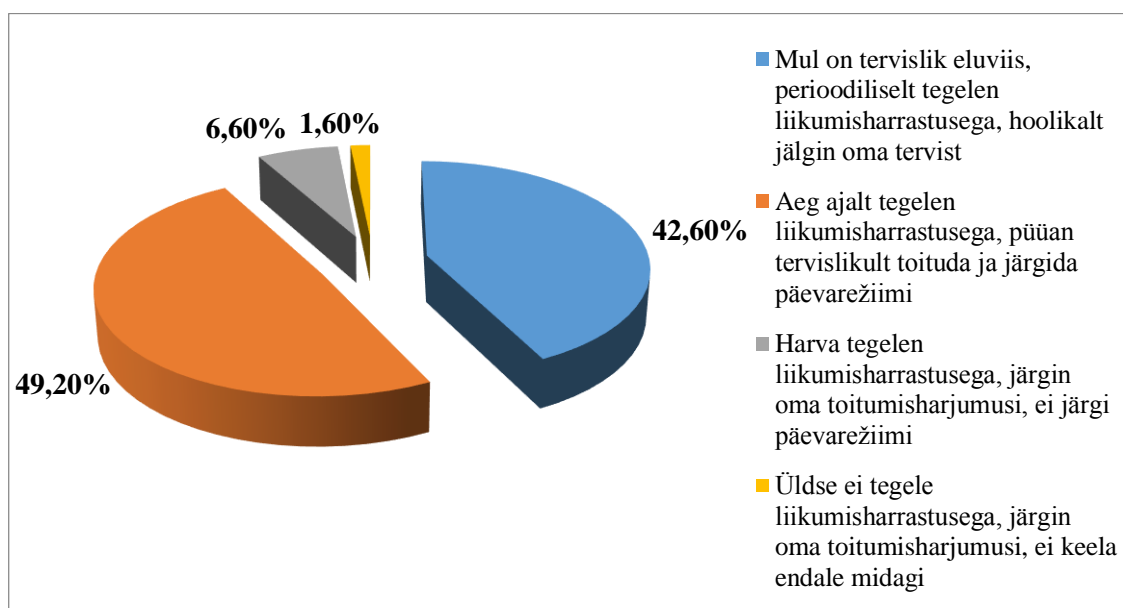
Joonis 9. Narva linna elanike teadlikkus liikumisharrastuse valdkonna arengust Narvas/ Eestis.

Analüüsi käigus saadud andmete kohaselt valdab enamik respondentidest, 73,8% ainult pinnapealset informatsiooni liikumisharrastuse arendamisest Narvas ja Eestis, kuid

peaaegu veerand vastanutest ehk 26,4% valdab põhjalikku informatsiooni ja ainult 1,6% ei valda üldse antud informatsiooni. Samas analüüsid andmeid eelpool nimetatud vanusegruppide kohta eraldi, järeldub, et 82,6% respondentidest vanuses 15-34 aastat valdavad pinnapealset informatsiooni ja vaid 13% on olemas selge pilt liikumisharrastuse arendamise kohta, 4,3% ei valda informatsiooni üldse. Omakorda 25% respondentidest vanuses 35-54 aastat omavad täielikku informatsiooni ja 75% vaid pinnapealseid andmeid. Vastajad vanuses 55 aastat ja vanemad on kõige teadlikumad, 38,9% neist omab täielikku informatsiooni ja 61,1% valdab vaid üldist informatsiooni.

Järgmised viis küsimust esitati eesmärgiga kaardistada konverentsi osalejate liikumis- ja spordiharjumusi ning eelistusi.

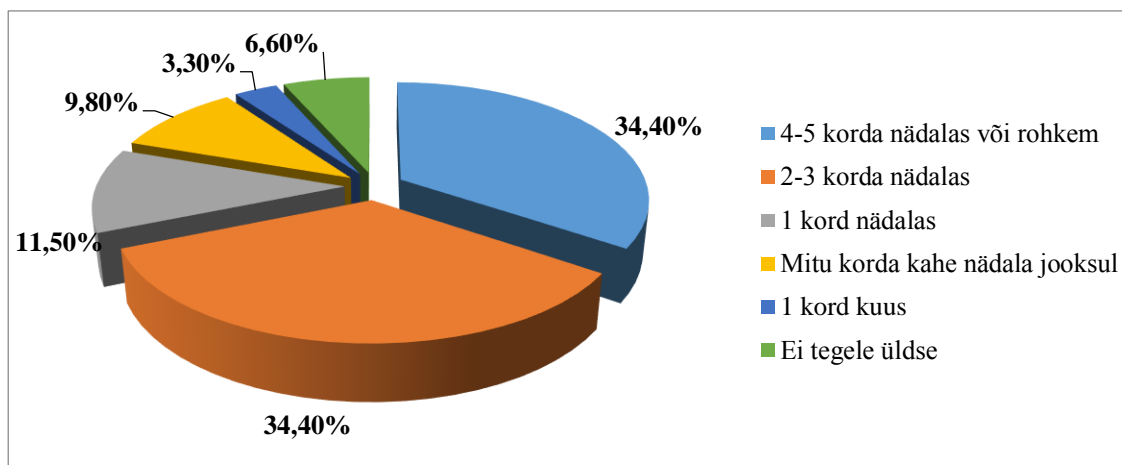
1) Kui tervislik on Teie eluviis?

Joonis 10. Narva linna elanike eluviisi tervislikkus.

Küsitluse tulemuste kohaselt peaaegu pooltel respondentidest on enam- vähem tervislik eluviis, aeg ajalt nad teevad sporti, püüavad tervislikult toituda ja järgida päevarežiimi. 42,6% respondentidest kinnitas, et neil on tervislik eluviis, nad tegelevad pidevalt spordiga ja jälgivad hoolikalt oma tervist. 1,6% vastanutest kinnitas, et ei tee üldse sporti, järgivad oma harjumusi ning ei keela endale midagi. Samuti pöörab autor tähelepanu sellele, et kõige rohkem hoolitsevad oma tervise eest naised vanuses 35-54 aastat (57,1%) ja mehed vanuses 55 aastat ja vanemad (50%).

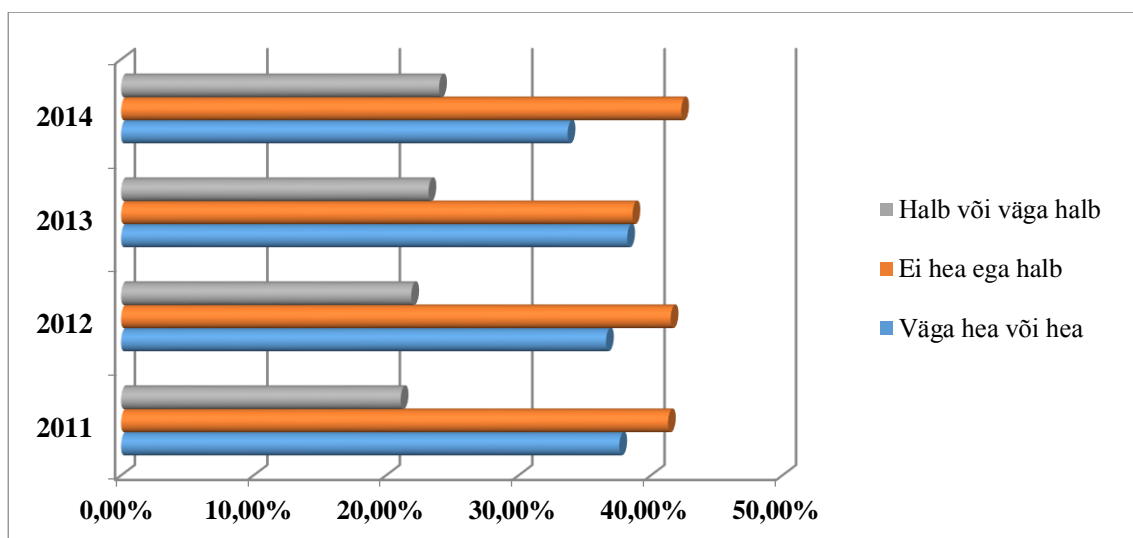
2) Kui tihti Te tegelete liikumisharrastusega?

Joonis 11. Narva linna elanike aktiivsus liikumisharrastusega tegelemisel.

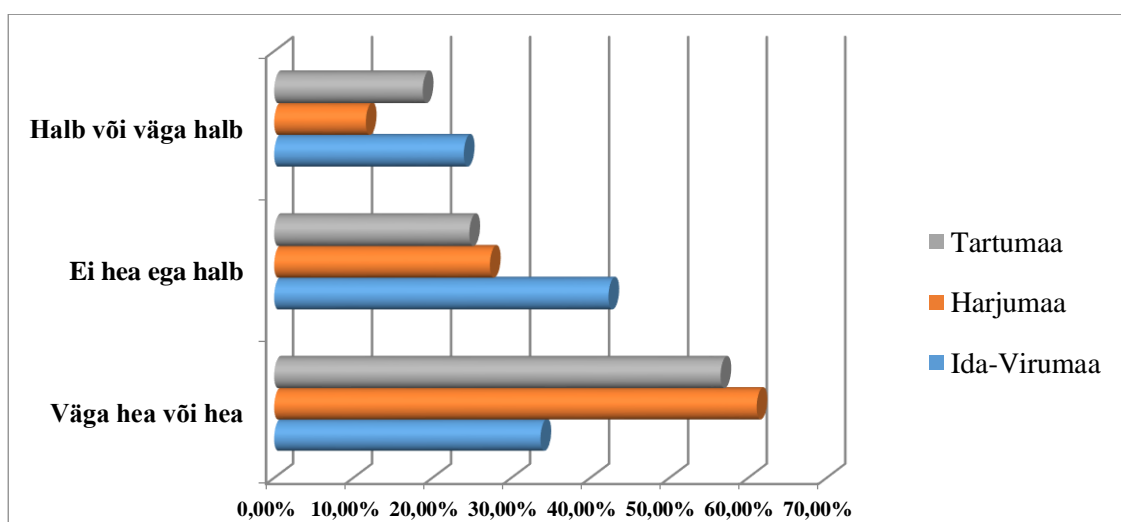
Analüüsi tulemused näitavad, et võrdne respondentide arv tegeleb liikumisharrastusega 4-5 korda nädalas ja 2-3 korda nädalas, mis moodustab 34,4%. Omakorda 6,6% vastanutest ei tegele liikumisharrastusega üldse. Rääkides eraldi naistest ja meestest, teeb autor kokkuvõtte, et enamik naist harrastab liikumist 2-3 korda nädalas (37%), kuid meeste enamik harrastab liikumist 4-5 korda nädalas või rohkem (41,2%). Autor märgib ka seda, et kõige aktiivsemad on mehed vanuses 35-54 aastat, aga kõige passiivsemad naised vanuses 15-34 aastat.

Muretsema paneb ka üleriigiline statistika elanikkonna terviseseisundi kohta. Nagu on näha jooniselt 12, ei ületanud Statistikaameti andmetel perioodil 2011-2014 Ida-Virumaal elavate 16-aastaste ja vanemate inimeste arv, kes hindavad oma tervist väga heaks või heaks, 38% piiri. Samal ajal nähtub, et nende inimeste arv, kes hindavad oma tervist väga heaks või heaks on 2014. aastaks vähenenud 4,5% võrra ja moodustab vaid 33,7%. Omakorda inimeste arv, kes hindavad oma tervist mitte heaks ega halvaks, on 2014. aastaks kasvanud 3,7% võrra ja moodustab juba 42,3%. Inimeste arv, kes hindavad oma tervist halvaks või väga halvaks on nelja aastaga kasvanud 2,9%, mis on päris suur juurdekasv ja moodustas 2014. aastal 24%.

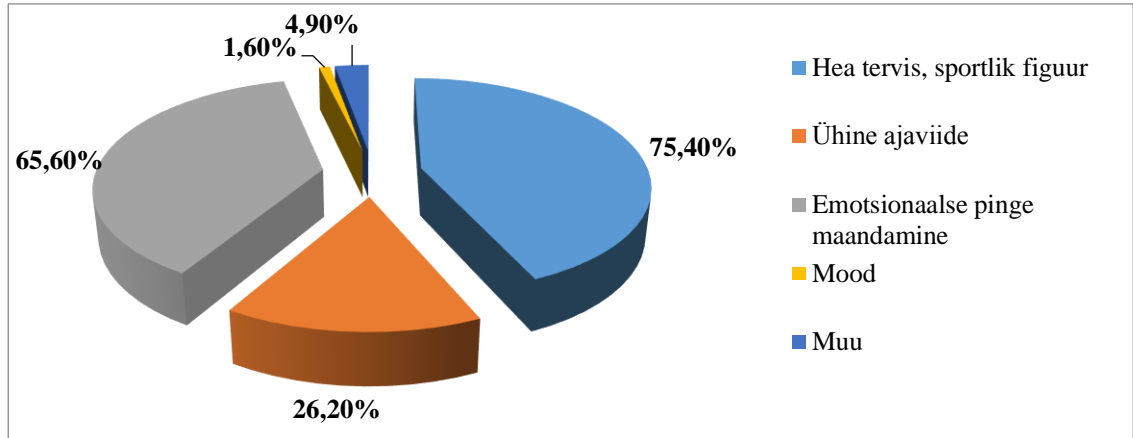
Joonis 12. 16-aastaste ja vanemate inimeste tervis Ida-Virumaal aastail 2011-2014.

Samal ajal on Statistikaameti andmete kohaselt võrreldes Eesti teiste suurimate maakondadega Ida-Virumaal küllaltki madalad elanikkonna tervise näitajad. Jooniselt 13 on näha, et seisuga 31.12.2014 on Harjumaa inimeste arv, kes hindavad oma tervist väga heaks või heaks 61,1%, mis on peaaegu kaks korda kõrgem kui Ida-Virumaa näitaja. Tartumaal on see näitaja 56,5%. Omakorda inimeste arv, kes hindavad oma tervist väga halvaks või halvaks oli Harjumaal 2014. aastal vaid 11,6%, mis on Ida-Virumaaga võrreldes kaks korda väiksem.

Joonis 13. 16-aastaste ja vanemate inimeste tervis Ida-Virumaal, Harjumaal ja Tartumaal 31.12.2014 seisuga.

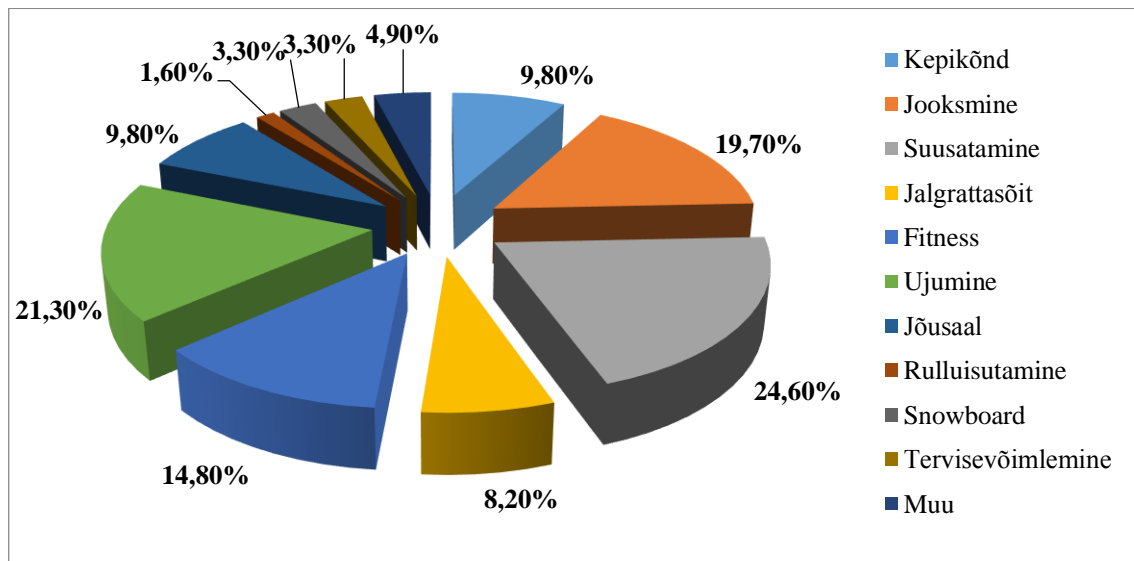
3) Mis eesmärgiga Te tegelete liikumisharrastusega?

Joonis 14. Narva linna elanike põhjused liikumisharrastusega tegelemiseks.

Peamisteks põhjusteks, miks respondendid tegelevad liikumisharrastusega, on hea tervis ja enesetunne (75,4%) ning emotsionaalse pinget langetamine (65,6%). Peaaegu veerand vastanutest 26,2% märkis, et neile meeldib aktiivne ajaveetmine ja koosviibimine, 4,9% arvab, et liikumine on moodne, ja 1,6% tegelevad liikumisharrastusega muudel põhjustel.

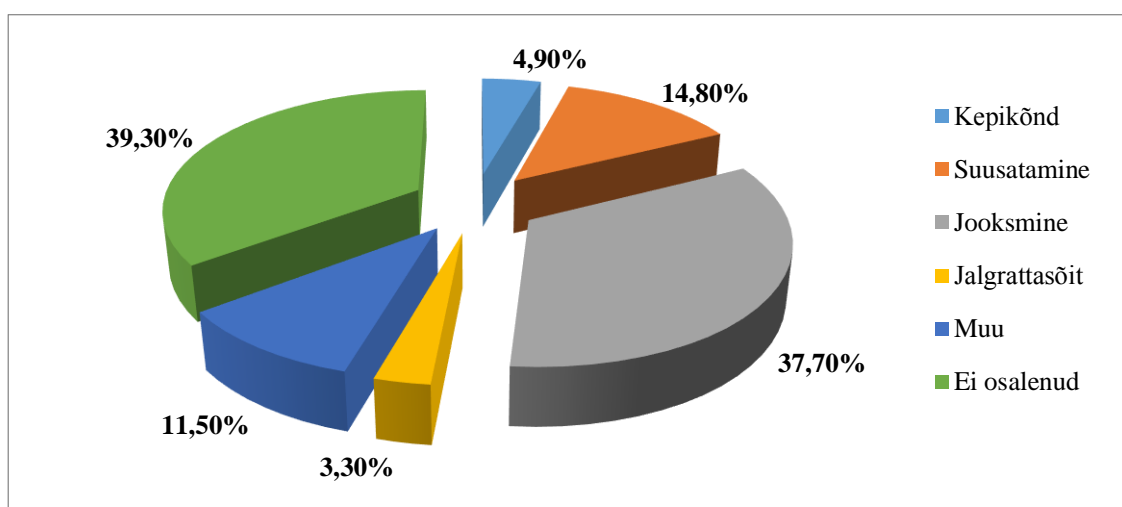
4) Mis moel Te tegelete liikumisharrastusega?

Joonis 15. Liikumisharrastuse sportimisviiside populaarsus Narva linna elanike seas.

Liikumisharrastusega tegelemiseks on palju võimalusi. Analüüsi tulemuste põhjal teeb autor kokkuvõtte, et käesoleval ajal on populaarne suusatamine (24,6%), ujumine (21,3%), jooksmine (19,7%) ja fitness (14,8%). Omakorda igal vanuserühmal on omad eelistused, näiteks respondentide seas vanuses 15-34 aastat on populaarne fitness (30,4%), ujumine (26,1%), jõusaal (21,7%) ja jalgratas (17,4%). Vanuserühmas 35-54 aastat on populaarsemad spordialad jooksmine (35%), suusatamine (30%) ja ujumine (30%). Vanuserühmas, kuhu kuulusid 55 aastat vanad ja vanemad respondendid, oli eelistuseks suusatamine (33,3%), kepikõnd (22,2%) ja jooksmine (16,7%).

5) Millistest liikumisharrastusüritustest Te võtsite osa 2013. aastal?

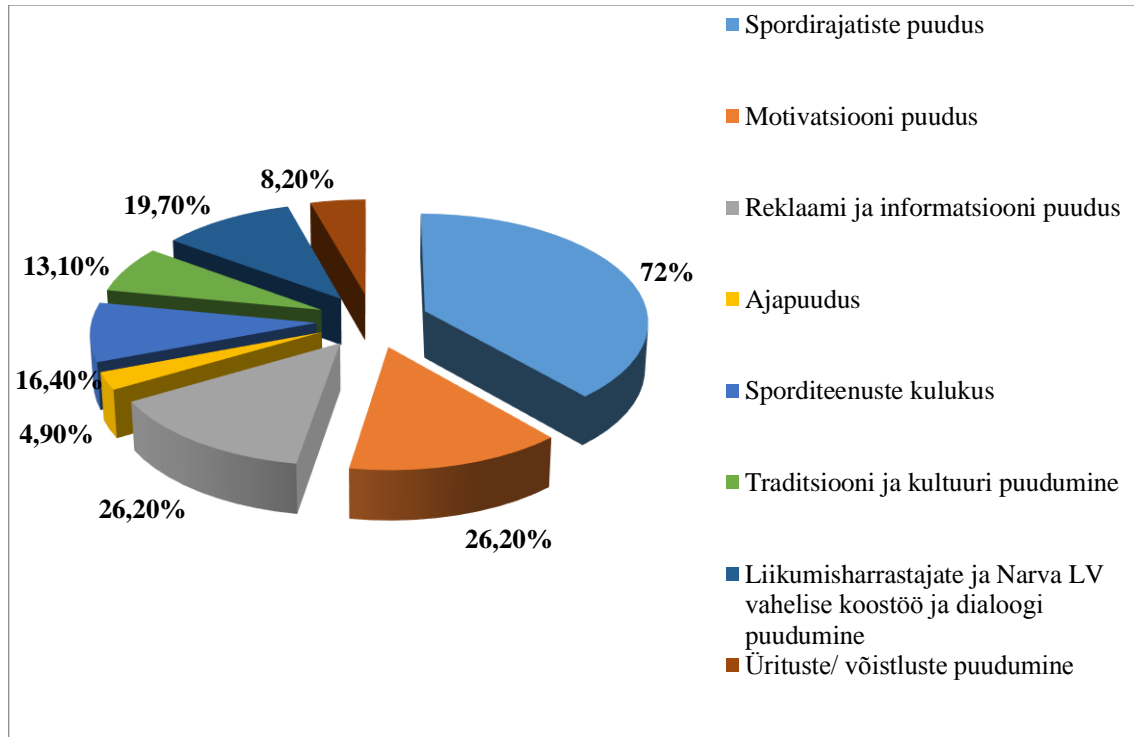

Joonis 16. Liikumisharrastusürituste populaarsus Narva linna elanike seas.

Kõige populaarsemad liikumisharrastuse üritused 2013. aastal olid jooksüritused, millest võttis osa 39,3% respondentidest, ja suusaüritused, millest võttis osa 14,8%. Muretsema paneb aga asjaolu, et 39,3% vastanutest ei ole üldse osalenud 2013. aastal liikumisharrastuse üritustel. Kõige passiivsemad olid naised vanuses 15-34 aastat ja mehed vanuses 55 aastat ja vanemad.

Lõpuks esitas autor respondentidele kaks avatud küsimust liikumisharrastusega tegelemise tingimustest, mis võimaldas tuvastada põhjuseid, mis takistavad linnaelanikke pidevalt ja tulemuslikult liikumisharrastustega tegelemast, millest nad tunnevad puudust ning mis neid motiveerib.

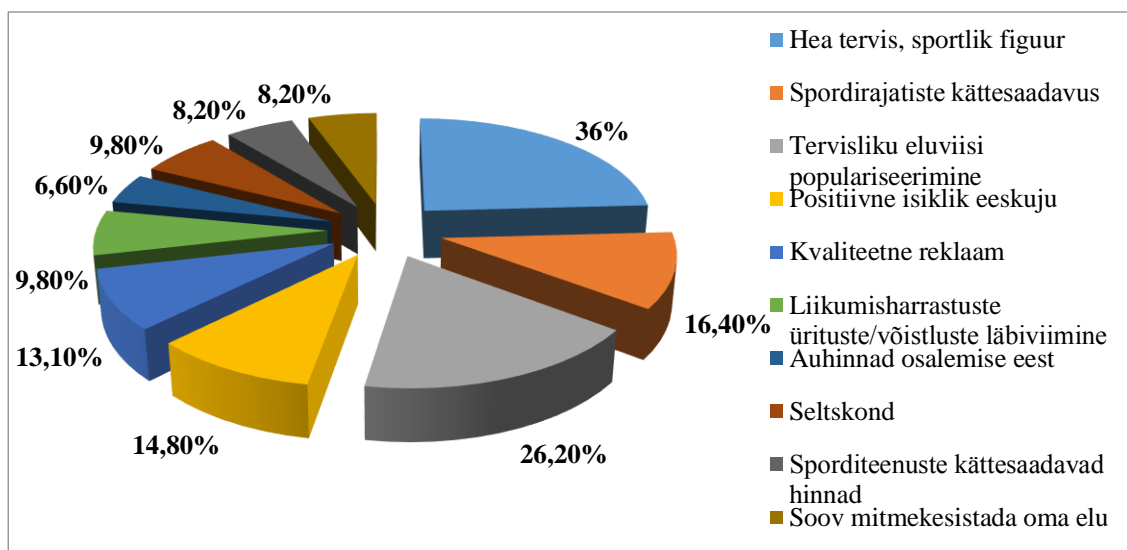
1) Mis Teie arvates takistab linnaelanikke pidevalt liikumisharrastusega tegelemast? Millised tingimused puuduvad Teie arvates korrapärase ja tulemusliku liikumisharrastusega tegelemiseks?

Joonis 17. Põhjused, mis takistavad Narva linna elanikke liikumisharrastusega tegelemast.

Peamisteks põhjusteks, mis takistavad Narva linna elanikke korrapäraselt ja tulemuslikult liikumisharrastusega tegelemast on spordirajatiste puudus (72%), teiseks põhjuseks on motivatsiooni puudus (26,2%) ja respondentide vähene informeeritus liikumisharrastuse võimaluste ja ürituste kohta (26,2%).

2) Mis Teie arvates on Narva linna elanike jaoks tugevaks motivaatoriks tervisliku eluviisi harrastamisel ja liikumisharrastusega tegelemisel?

Joonis 18. Narva linna elanike motivaatorid liikumisharrastusega tegelemiseks.

Tugevaks motivaatoriks liikumisharrastusega tegelemiseks pidasid respondendid head tervist ja sportlikku figuuri (36%), tervisliku eluviisi populariseerimist (26,2%) ning spordirajatiste kättesaadavust (16,4%). Naisi motiveeris kõige rohkem hea tervis ja sportlik figuur (48,1%), spordirajatiste kättesaadavus (14,8%), positiivne isiklik eeskuju (14,8%) ja kvaliteetne reklaam (14,8%). Mehed omakorda peavad tähtsaks tervisliku eluviisi populariseerimist (38,2%), head tervist ja sportlikku figuuri (26,4%) ning spordirajatiste kättesaadavust (17,6%).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Julia Šeremetova

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 23.02.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Liikumisharrastuse arengukava 2011-2014 elluviimise analüüs Narva linnas“,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Aet Kiisla,

(juhendaja nimi)

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, **18.01.2016**